

Kalaallisut oqaaseqatigiilioriaaseq

- Inuusuttut allaaserisaanni paasissutissanik katersinikkut misissuineq 2007

Imarisaasa allattorsimaffiat:

1. Aallaqqaasiut.....	2
2. Suliassiissutip ilisaritinnera	3
2.1 Suliassiissutip killilerneru	3
3. Misissuineru periuseq (metode).....	5
3.1 Paasissutissanik katersineq	5
4. Kalaallisut oqaasilerisarneq	7
4.1 Kalaallisut oqaatsit suussusaat (hovedordklasser)	7
4.2 Oqaaseqatigiilerineru taaguutit	8
4.3 Oqarneraneq (oratio obliqua)	8
4.4 Pisamik uterfiginneqqittarneq (corefentialitet)	10
4.5 Susoq aamma ergativitet	10
5. Kalaallisut oqaasilerineq	11
5.1 Oqaaseqatigiilioriaaseq S-O-V	12
6. Allaaserisat misissorneri	14
6.1 Allaaserisat Nuummeersut	14
6.2 Allaaserisat Aasianneersut	18
6.3 Allaaserisat Qaqortumeersut	21
6.4 Oqaaseqatigiilioriaaseq allaaserisani atorineqartoq	22
7. Ilinniartitaanerup silarsuaani oqaasilerisitsisarneq	24
7.1 Ilinniarfeqarfinni oqaasilerisitsisarneq.....	24
7.2 Ilinniarnertuunngorniarfinni atuartut kalaallisoortinneqartarnerat	25
8. Tusagassiutit oqaatsivullu	26
8.1 Tusagassiutit ullutsinnilu nutaaliaasumi oqaatsit.....	26
9. Naliliineq.....	27
9.1 Ataatsimut naliliineq sanilliussinerlu.....	27
9.2 Allanngoriartortoqarneranut tunngavilersuutaasinnaasut	28
9.3 Kalaallisut oqaatsit allanngoriartornerat	30
10. Naggasiineq.....	31
11. Atuakkat atorineqartut najoqqutallu allattorsimaffiat:	33

1. Aallaqqaasiut

Qallunaatut oqaluttarnermit ulluinnarnilu allat oqaasiinik atuisarnernit Kalaallit Nunatsinni ulluinnarni kalaallisut oqaluttarnivut allattarnivullu sunnertikkiartortut oqaatigineqartarpoq, tamannali eqqortuunersoq sukumiisumik oqaatigineqarsinnaangilaq sulilu annertunerusumik misissuiffigineqarnikuunani. Aammattaarmi sumiluunniit ineriartorneq ilutigalugu oqaatsit allanngoriartortarnerat naluneqanngilaq (Fromkin, 2003:27), tamannalumi aamma pissusissamisoorluinnartutut oqaatigineqarsinnaavoq, pissutigalugu '...change) seems to be an inherent tendency of all living languages...' (Jones&Singh, 2005:29). Taamaakkaluortoq inuiaqatigiinni, assersuutigalugu Kalaallit Nunatsinni inuiaat ikittunnguugaluartugut oqaatsitta ineriartornerat assortuussutigineqaaqqaasarpoq oqaatsit 'kukkusumik' atorneqalersimanerinit inuusuttut pisuuteqqajaaneqarnerusarlutik (Langgård, 1994:140), tamannalimi aamma nunani allani takornartarinqanngilaq, soorluttaarmi Qallunaat Nunaanni aamma tamanna pisarsimasoq¹. Ullumikkut ulluinnarni oqaatsitsinnik atuinitta piffissami killiffigisatsinni kalaallit qallunaallu oqaasii ataatsimullusooq kattullugit amerlasuuni (pingaartumik Nuummi inuusuttunit) atoqqajaaneqartarput, tassa codeswitchimik taasagaannik (Jones&Singh, 2005:48). Tassani pissutsit qanoq inneri apeqqutaallutik apeqqusersorneqarsinnaasarpoq inuusuttut oqaatsit assigiinngitsut marluk kattullugillusooq atoraangasigik nutaaliernerunersoq, imaannaanngitsuliorneq piginnaasaqarnerlu imaluunniit oqaatsinik sanngiiffeqarnerunersoq. Ullumikkulli Kalaallit Nunatsinni piffissami killiffigisimasatsinni pinngitsoqarata ulluinnarsuutigalugu oqaasersianik atuisarpugut (ass.raatiu, mobiili imalt.fjernsyni), oqaasersiallu oqaatsitsinnut akuulluinnarlersimane-risa kinguneraat akunnattoorutaanngitsumik atorneqartuartalersimani (Jones&Singh, 2005:49). Kalaallisut oqaatsivut siusinnerusukkut sanngiitsutut ulorianartorsiortutullu isigineqartarsimapput, ullumikkulli nukittuutit ulorianartorsiortinneqarsinnaanngitsutullu isigineqartarlutik (Jacobsen, 2004:49). Ullumikkummi ilisimasaqarnerulernerup kinguneranik Nunatsinni oqaatsitigut atugassari-titaasut nunanut avannarlernut (pingaartumik Canadamut Alaskamullu) sanilliunneqakkajuttalerni-kuupput, tassa Kalaallit Nunaat nunanut taakkununga sanilliullugu siuarsimanagerusutut oqaatsitsi-gullu atuinermikkut nukittunerusutut isigineqartarluni.

Kalaallit atuagassiaat Atuagagdliutit 1861-imi siullermeerluni saqqummerpoq, aammalu nunar-suarimi nutaarsiassani atuagassiassani qalipaatilinni siullerpaalluni saqqumerluni. H.J.Rinkip oqaati-gaa 1800-kkut qiteqqunneranni kalaallit tamarmik allassinnaallutillu atuarsinnaalereersimasut (Langgård, 1998:91). Taamanikkulli kalaallit angutit kisimik Atuagagdliutit aqputigalugit inuiaqati-

¹Qangaanersoq qallunaajaqqat qallunaatut kukkuneqanngitsumik allassinnaassusiisa pitsanngorsaaviginiarneratigut meeqqat siullussoralugit misissorneqartarsimapput (Kristiansen, 2005:166).

giinni pissutsit oqallisigisalersimavaat, oqaatsillu Atuagagdliutitoqqani atorneqartut tassaakkajupput piniartuugallarnerup nalaani atugaasimasut, taamaattorli aamma Karen Langgårdip (KL) misissuinerata takutippaa piniartut niuertullu oqaaseqatigiileeriaasiisa assigiinngissuteqarnerat aamma atugartuussutsimit aallaaveqarluarsinnaasuusoq (Langgård, 2002:38f).

Taamatut qanga inuiaqatigiit ikittunnguit iluanni oqaaseqatigiileeriaatsip assigiinngissuteqarsinnaanera takuneqarsinnaasimappat, taava ullumikkut, ulluni ineriartorfiusuni, inuusuttut akornanni kalaallisut oqaaseqatigiileeriaatsit qanoq isikkoqarsimassappat? Sutigit ineriartortoqarsimava sumiifinnilu assigiinngitsuni oqaatsitigit piginnaasaqarnerit ersersinneqarsinnaanerlutik? Qallunaat oqaasiisa atugaanerujussuat pequtaalluni kalaallisut oqaaseqatigiilioriaaserput sunnerneqarsimanerluni?

2. Suliassiissutip ilisaritinnera

Oqaaseqatigiilioriaatsit oqaatsini tamani assigiinngissuteqartarput, kalaallillu oqaasii oqaasiupput oqaatsinit eskimoaleutinit taaneqartartuneersut. Aammali polysynthetiskinik taaneqartarput, tassaallutillu oqaaseqatigiiliornerni oqaatsini ataasiakkaani uiguutit (morfemer) assigiinngitsut tulluurtumik ataqatigiissumillu 'ilioqqarneqartarnerat', taamaasillunilu oqaatsit uiguutinik ilaartorneqartarnerisigit oqaatsit killeqanngitsumik talligaluttuinnartinneqarsinnaasarlutik kiisalu aamma oqaatsit suussusaanniit (taggisaaneraniit oqaluutaaneraniilluunniit) allanngorartinneqarsinnaasarlutik. Kalaallit oqaasiisa polysynthetiskiunerat pissutaalluni oqaaseqatigiit oqaluutaat kisimiilluni allaqqasinnaasarportaaq (Fortescue, 1993:267).

2.1 Suliassiissutip killilenera

Suliassami matumani samminiarpara ullumikkut kalaallisut oqaaseqatigiilioriaatsip qanoq isikkoqarnera iluseqarneralu misissornissaa. Qallunaat oqaasiinik atuisarnermit Kalaallit Nunatsinni ulluinnarni kalaallisut oqaluttarnivut allattarnivullu sunnertikkiartorsimanersut misissorumallugu aalajangiuppara. Qallunaat oqaaseqatigiilioriaasiannit kalaallisut oqaatsivut sunnertissimappat?

Aammalu oqaaseqatigiit oqaluutaannik atuinerput qanoq isikkoqarpa?

Misissussallugu siunniutara illoqarfinit assigiinngitsuneersut allaaserisaat aallaavigalugit kalaallisut oqaaseqatigiilioriaatsip ullumikkut inuusuttuni qanoq isikkoqarnera misissuataariffiginarpara. Kalaallisut oqaaseqatigiilioriaaseq allanngoriartulersimanerluni? Apeqqutip taassuma iluani kasus pillugu misissuisoqarlunilu allaaserinnittoqareernikummat modusip atorneqartarnera misissussallugu aalajangiuppara, tassani pingaarnertut oqarnera nerit (oratio obliquat) soqutiginaateqarnertut isigisakka misissorumallugit, tassami ullumikkut inuusuttut oqaluttarnerini malunnartarmat oqarne-

raanerni kina sunalu pineqarnersoq iluamik oqaatsitigut erseqqissumik naqissuserneqarneq ajortoq, tassa oqaluutip suussusissaanik toqqaanermi pisamik uterfiginneqqittarnerit (corefentialitet) oqaluu-tini taggisinilu ersertartut ataqatigiissumik saqqummersinneqartanngimmata.

Oqaaseqatigiinni oqaaseqatigiit oqalutaata sumi inissisimasarnera kiisalu kalaallisut nalinginnaasumik oqaaseqatigiilioriaaseq Michael Fortescue² (MF) allaaserisarsimasaanit kalaallisut oqaatsinik atuisarnerup aaqqissugaasarnera aallaavigalugit misissuataarisimanera teoriitut atorniarpara, kiisalu KL-ip oqarneraasarnerit (oratio obliqua-t) pillugit allaaserisimasaa ilanngullugu atorniarlugu, tas-sami nalinginnaasumik kalaallisut oqaaseqatigiiliortarnerni oqarneraasarnerit avaqqunneqarsinnaar-piannngillat, taamaattorli apeqqutaaginnarluni ajunngitsumik 'maleruagassat' malillugit (syntaktiske regler) allanneqartarnerisut.

Oqaatsit kinguaariiaanni ingerlateqqinneqartarnerini oqaatsitigut ineriartortitsisarneq sunnertissi-manermit aamma pilersarnera qularutissaanngilaq, oqaatsit inuiaqatigiinnilu pissutsit imminnut ata-qatigiissumik imminnut attuumassutaat isumaliutersuutigineqarsinnaasarpoq, tassungalu tunngasu-mik *Exploring language change*³ tapiliullugu isumaliutersorninni iserfigiumaarlugu. Tamannattaq tunngavigalugu kalaallisut allatat pisoqaanerit Atuagagdliutineersut ilanngullugit misissulaarniar-pakka ullumikkut inuusuttut kalaallisut oqaaseqatigiilioriaasiat sanilliussiffeqarsinnaatikkumallugit, kiisalu nalilersuininni MF-illu allaaserisaani suut suli atuunnersut allanngulernersullu tunngaviler-sukkamik takusinnaajumallugit. Atuagagdliutitoqqanik toqqaaninnut tunngavigaara Atuagagdliuti-toqqanittaaq allattut allaaserinnittunisuulli isummanik aalajangersimasunik tunngavilinnik saq-qummiussisuummata.

Misissugassanni, kalaallisut allaaserineqarsimasuni oqaaseqatigiit ataatsimut sannaat isiginiarne-ranni oqaatsit ataasiakkaarlugit isumaat iserfiginaviannngilakka, taamaattorli susup, susap oqaluutillu sumi inissisimanerat misissuataariffigeriarlugit oqarneraasarnerit itinerusumik samminiarlugit, tassa allaaserisani sammisat pineqartut eqqartorneqartut isummersuutillu imarisaasigut (semantikken) misissuiffiginaviannngilakka, tassami suliassanni allaaserisat imarisaat pineqanngimmat, silatimik-kulli, tassa isikkumikkut ilusaat katitigaanerallu pineqarluni. Oqaasilerinermi kalaallisut taaguutit suli tamarmiusumik aalajangersaaffigineqarnikuunnginnerat ulluinnarnilu suli assigiinngitsunik taaguusersorniarneqartarnerat pissutigalugu uani sulianni taaguutit kalaallisut atukkakka ungaluu-

² MF-ip Inuit/Eskimuut oqaasiinik misissuisarnermini annertuumik Kalaallit Nunaata kitaani oqaatsit atorneqartut aallaavigisarpai, maannalu Københavnp Universitetiani professoritut Nordiske Studier og Sprogvidenskabip immikkoortortaqarfiani atorfeqarluni.

³ Mari C. Jonesip aammalu Ishtla Singhip atuakkiaat 2005-imi saqqummersoq.

serlugit qallunaatut nalunaarsortassavakka, taamaasillunga paatsooqqatigiinnginnissarput qulak-keersinnaassagakku.

3. Misissuinermi periuseq (metode)

Kalaallisut oqaaseqatigiilioriaatsip iluani misissuinissanni paasissutissat atugassama inuusuttunit allataanissaat qitiutippara, tassanimi aallaaviginiarakku ullumikkorpiaq kalaallisut oqaaseqatigiilioriaatsip iluani qallunaat oqaasiinit sunnertissimanerup takussutissartaqalersimanagera, inuusuttuunerullutillu ulluinnarni nutaanik atortorissarutinik takkuttoqartillugu atuilertartut. Ima paasillugu inuusuttut tassaapput sunnertikkajunnerit kiisalu piffissami ineriartorfiujuartumi inuusut.

Misissuinermi paasissutissanik katerseriaaseq kvalitative metode-mik taaneqartartoq atorlugu paasissutissat pissarsiaaraakka, tassa paasissutissat aaqqissuusaanngitsumik periuseqarnermit pissarsiat, kiisalu paasissutissat isiginniffinnik paasissutissanillu nutaanik imaluunniit uissuuminarsinnaasunik imaqarsinnaasut (Rieper&Launsø, 1995:103ff). Taamatut misissueriaatsimi sakkussat/paasissutissat (materialer) amerlasuut atorneqakkajuttarput, taamaattorli piviusut qanimut tikiqqartarlutik.

Misissueriaatsimi kvalitativiusumi sakkut/paasissutissat teoriinik toqqammavilimmik nassuiarneqassapput, kiisalu paasinninnermik imalimmik isumasiorneqassallutik (Rygaard&Pedersen:61).

Allaaserisat sakkussakka tassaapputtaaq inuusuttunit allatat piviusut, tassa arlaanaatigulluunniit kusassagaanngitsut imaluunniit naqqinneqarnikuunngitsut. Inuusuttut ataasiakkaat namminneerlutik kiffaanngissusertik atorlugu oqaaseqatigiilioriaaseqartarput, tamannalu allaaserisaminni sukumii-sumik oqaaseqatigiilioriaatsinik ersersitsinerat pulaffigalugu misissussavara. Naak allaaserisat 'piviusuugaluartut' allataapput ilinniartitsisumit tiguneqartussat, misissorneqartussat nalilerneqartussallu, taamaattumik aamma ilinniartut ulluinnarni oqalunnermikkut oqaatsit atortakkatik toqqaanarlugit pappilissamut allassimassaneraat apeqquuserneqartussaavoq, tassami ulluinnarni oqaluttariaaseq (hverdagstale) kiisalu allattariarsornermi saqqummersitsisarneq (skriftlig fremstilling) imminnut assigiinngissuteqaramik, taamaakkaluartoq allaaserisat atugakkakka kalaallisut allattaaseqarneq malillugu nalilerneqartussaassapput.

3.1 Paasissutissanik katersineq

Suulluunniit suliassat iluini nammineerluni paasissutissanik katersiniarneq periutsinik assigiinngitsunik atuinikkut ingerlanneqarsinnaasarpoq. Misissuininni Ilinniarnertuunngorniarfinni ukiut pingajussaanni ilinniartut siunnerfigalugit ilinniartitsisui nittartakkakku saaffigaakka.

Nuummeersut Aasianneersullu allaaserisaannik kalaallisut ilinniartitsisuinit sukkasuumik pissarse-reerlunga Qaqortumeersunit akineqarneq ajoriarama kalaallisut atuartitsisartut ilaat saaffigaara kalaallisut allaaserisanik nassiussisinnaanerani apeqquteqarfialugu, taassumallu TNI-mi ilinniartut misilitsissutigisimasaat/allaaserisimasaat uannut nassiummagit qujarullugit tiguakka taakkuttaaq aamma misissuataariffiginarlugit. Paasissutissat katersakka katillugit 46-upput, taamaattorli taakkunani 29-t kisiisa bilagitut ilanngussakka misissorlugit assersuusiorfigisarlugit tigulaariffigisarniarpakka (taakkunani assersuutissiassatut illoqarfinit tamanit qulinik tigusaqarpunga (Qaqortoq minillugu tassannga qulinguluat kisiisa pissarsiarinikuugakkit)).

Allaaserisat 29-t toqqarnerini immikkut isiginiagaqarnanga qulliit siulliit qulit illoqarfinit tamanit tigusiffigiinnarpakka, Qaqortumiillu pissarsiakka tamaasa atorlugit. Taamatut periuseqarlunga misissuinissanni ilinniartunik (GU-rtunik TNI-rtunillu) toqqaaninni soorunami inuusuttut illoqarfinit allaneersorpasuit suliassiissutip killissaqartariaqarnera peqqutigalugu inissaqartinneqanngilat, tamannalu sanngeequtitullusooq isigineqarsinnaavoq, tassami inuusuttut ilinniaqqinnissaminnut ingerlariaqqinniarlutik toqqaasimasut (GU-rtut TNI-rtullu) taakuummata qallunaat oqaasiinik sapinngisallit. Taakkuunerullutillu qallunaat oqaasiinit sunnerneqarsimasinnaalluartut kiisalu immaqa marluinnik oqaaseqarlutik peroriartorsimasut, taamaakkaluartorli nukittoqqutitut taaneqarsinnaavoq inuusuttut ilinniartut taakuummata ulluinnarni pissutsinut suliniutinut allanullu nunatta ingerlaneqarnerani sunniuteqaqataasut sulilu sunniuteqaleraluttuinnartussat. Taakkua immikkoortotaqarfiit pingasut illoqarfinit assigiinngitsuniit ilinniartoqartarput, Aasiammiit Nunatta avannaatungaanit, Nuummiit Nunatta kitaata qeqqani Tunumilu kiisalu Qaqortumi TNI-rtut kujataaniit kiisalu sinerissamit illoqarfinit assigiinngitsuniit. Taakkua allataat qanoq naatsorsuutigisariaqarneri uani suliassanni apeqqutaaginnarpoq, tassami apeqquserneqarsinnaagami allaaserisat pissarsiakka tasaanersut inuusuttut ulluinnarni kalaallisut oqalunnermik atuisarnermikkut allaganngortitsillutik isummersuutiminnik saqqummersitsinerineraat imaluunniit ulluinnarni oqalunnermit allaganngortitsillutik allakkaangamik allatut ilusilersuillutik oqaaseqatigiilioriaaseqartarnerisut. Taamaakkaluartoq ilinniartut allaaserisaanni suliassiissutigineqartut sammivimmik aaliangersimasumik aalajangeriik-kamik imaqartinneqarput, taamaattumillu aamma ilinniartut suut allasanerlugit kiffaanngissuseqarnerat ilaatigut killilersimaarneqarluni.

Misissueriaatsimi MF-ip atugaani uangalumi nammineerlunga atukkanni paasissutissat amerlassusaasa ataatsimut takutitaat qanoq tutsuiginassuseqartiginerat apeqquserneqarsinnaavoq, tassami arlaannarpulluunniit kalaallisut allaaserisanik amerlasuunik tunngaveqanngimmat, akerlianilli paasis-

sutissat amerlassussaat killeqartut atorlutigik, naak misissueriaatsip kvalitativiusup ilisarnaatigisara-luaraa paasissutissat katersat siammasillutillu amerlasuunissaat.

3.2 'Suliareqqiineq'

Allaaserisat illoqarfinit assigiingitsunit pingasuneersut tulleriarlugit atuarpakka. Atuarnerini immikkut maluginiagassama misissornerini assigiingitsutigut tupaallannalaarsinnaasoqarneri aamma eqqumaffigaakka, tassa allaaserisami oqaatsit atorneqarnerini immikkuullarissutsit avataatigut arlaatigut nutaaliortoqalersimasinnaanera imaluunniit arlaatigut oqaaseqatigiilioriaatsimi ineriartortoqalersimasinnaanera eqqumaffigalugu.

Allaaserisani maluginiakka nalinginnaasumik oqaaseqatigiilioriaaseq kiisalu oqarneraanerit allaaserisani tamani qanoq saqqummersarneri nalunaarsorpakka, tassa sumiiffinni assigiingitsuni qanoq atorneqarnerat qanorlu ilusilimmik atorneqarnerat ataatsimut takusinnaajumallugit.

Taamaalioreernikkut allaaserisat illoqarfinit assigiingitsunit pingasuneersut nalunaarsukkakka immikkoortiterpakka illoqarfiit tamarmik immikkut nalilersorinnaajumallugit, tassa illoqarfinni aalajangersimasuni oqaaseqatigiilioriaatsit suut qanorlu atorneqarnerisut takutinnaajumallugit, nagataatigullu imminnut sanilliuttarlugit. MF-ip teoriia atorlugu assersuusiortarninni allaaserisat atorniarpakka, assersuusi atorneqarnerisut nalunaarsornerini naalisaallunga illoqarfiit aqqisa aallaqqaataat atorniarpakka, kiisalu allaaserisap sorliunera kisitsimmik nalunaaqutsertarlugi kingulliullugu qupperneq allattarlugi (ass.Aasianniit allaaserisat nr.1 qupp.2 = A1:2).

4. Kalaallisut oqaasilerisarneq

Sumiluunniit nunami oqaatsini oqaluffiusumi oqaaserineqartut qanoq sananeqaateqarnerat paasissallugu soqutiginaruaannarpoq, pingaartumik avataaniit aggersuulluni oqaatsillu nunami pineqartumi atugaasut ilinniarumagaanni oqaatsit suulluunniit sakkussatut pingaarnertut inissisimajuannartarput. Namminerli aamma oqaaserisat qanoq sananeqaateqarneri paasigaanni suli annerusumik oqaasilerisinnaanermut periarfissat oqaatsinillu atuisinnaassutsip ineriartorteqqinnissaa ammaasiffigineqarsinnaasarpoq.

4.1 Kalaallisut oqaatsit suussusaat (hovedordklasser)

Kalaallisut oqaatsit ataasiakkaat suussusaat pingasunut assigiingitsunut inissinneqartarput, - tassaallutik taggisit (nomen), oqaluutit (verbum) imaluunniit oqaaseqqat (partikel). Taakkunani

oqaatsit taaguutaat oqaasilerinermi atorpeqartarput, ilaatigut paatsooqqatigiinnginniisaaq suullu pineqarnerannik paaseqatigiinnisaaq anguniarlugu.

Kalaallisut oqaaseqatigiit oqaluutaasa katitigaanerisa isikkuat tassaasarpur oqaatsip nagguia siulliul-luni allaqqasooq, qanorluunniillu uiguusersorneqarsinnaalluni, kingullertullu allaqqasarluni oqaatsip naanera, tassaasooq oqaluutaassut (modus) kiisalu kinaassusersiut aamma qasseersiut.

Oqaluut = nagguik + uiguut(it) + naanera
--

4.2 Oqaaseqatigiilerinermi taaguutit

Oqaaseqatigiiliornermi pinngitsoorani oqaaseqatigiit oqaluutaat allaqqasussaasarpooq, kalaallisulli oqaaseqatigiiliornermi oqaluutip susuata pinngitsoorani allaqqanissaa pisariaqartanngilaq kalaallisut oqaaseqatigiit oqaluutaat naanilersorneqartaramik, taamaattorli oqaaseqatigiit oqaluutaat taassumalu susua (neksusiusut) aammalu oqaaseqatigiit oqaluutaat taassumalu susaa katataktiskinik taaneqar-tarput (Langgård, 1993:63). Neksusi (oqaaseqatigiit oqaluutaat susortalik) aammalu katatagmit, tassa oqaaseqatigiit oqaluutaata susaatsuunera susaqarneraluunniit apeqqutaalluni oqaaseqatigiit oqaluutaata susuminut attuumassutaa, ataatsimut *exocentriskinik* taaneqartarput.

Oqaaseqatigiinni ilaatigut oqaluutit annerit imaluunniit oqaluutit minnerugaluarlutik pingaarnertut atortut sanileriissinneqarlutik naligiissumik allaqqasinnaasarpur, tassa parataktiskiusumik (ass. Nielsi inequnarpoq kamannarlunilu), tassa parataktiskiusumik oqaaseqatigiiliornerit kalaallisut uiguummik {lu}-mik ilisarnaateqakkajuttarput. Taamaattorli oqaluuteqarfimmi oqaaseqatigiit oqaluutaat naligiissumik sanileriissinneqaratik inissinneqarsimagaangata hypotaktiskinik taaneqartarput, tassa oqaluuteqarfimmi oqaaseqatigiit oqaluutaat pingaarneq oqaaseqatigiit oqaluutaannik allanik oqaluuteqarfimmi ilaartornilik (ass. Nielsi inequnarpoq tissinarami) imaluunniit neksusit ataatsit arlallilluunniit iluanni oqaatsit pingaarnersaasa (kernen) taggisinik oqaluutinilluunniit ilaartorneqar-nerat. Oqaaseqatigiilioriaatsit taakkua hypotagmit kiisalu paratagmit ataatsimut *endocentriskinik* taaneqartarput, tassungattaq pingatsiullugu apposition aamma ilaavoq, tassa oqaatsimut pingaar-nermut oqaaseq tapertartut ilanngullugu allanneqarsimasooq (ass. Nielsi, angut nukittoq, nukkasar-tuaannarpoq).

4.3 Oqarneraaneq (oratio obliqua)

Ulluinnarni oqalunnermi oqarneraaneq atorpeqartarnera nalinginnaalluinnartuuvoq, tassami allat oqarsimanerannik ingerlatitseqqinniarnermi imaluunniit isummanik misigissutsinik allanillu inoqa-tinut anissiniarnermi oqalunneq toqqaannartuunngitsoq atorpeqakkajuttarmat. Oqarneraaneq

oqaaseqatigiit oqaluutaat aalajangersimasuunerusut kisimik atorneqartarput, tassa oqaaseqatigiit oqaluutaat oqarneraaneqarnermut tikkuussisoq (anførende verballed) tassaakkajuttarmat, oqarpoq, isumaqarpunga imalt. malugaa, isigaa il.il. Oqaaseqatigiinni oqarneraanerup iluani oqaaseqatigiit oqaluutaatut pingaarnertut inissisimasartut tassaakkajupput oqaluut aappiuttartuq (ledsagemåde) kiisalu taggisaasaq (participium), taamaattorli aamma MF-ip oqaatigaa pisimasorsiuut allatani pisoqaanerusi atorneqartartuq 'the causative is found in more literary (or archaic) contexts or with a nuance of objectivity as opposed to hearsay parallel to the distinction under category...' (Fortescue, 1997:40).

Oqaaseqatigiit oqaluutaata aappiuttartuq susallip (transitiv ledsagemåde) susua tassaasarpoq oqaluutit tikkuussisup susua (corefentialitet).

Ass.1: "...*aappaqaranimi asaneqanngikkaanni inuk misigilersarpoq soqutigineqarani suunngitsutullu misigisarluni...*" (Q6:2). *Misigilersarpoq* oqaluutaalluni tikkuussisoq, oqarneraanerup iluani oqaaseqatigiit oqaluutaat pingaarnertut tassaallutik *soqutigineqarani* aammalu *misigisarluni*, naliigiissumik allaqqallutik (parataktisk), tamarmik aappiuttartuupput susui *misigilersarpoq*-p susua susorimmassuk.

Akerlianilli taggisaasap susua tassaasinnaasarpoq tikkuussisumit allaanerusiimik susulik (non-corefentialitet).

Ass.2: "...*isumaqarama alapernaannini naapertorlungu tarnermut tassunga pulaartoq.*" (A6:1).

Tassani *isumaqarama* oqarneraanerup tikkuussivoq, oqarneraanerullu iluani oqaaseqatigiit oqaluutaat pingaarnertut tassaalluni *pulaartoq*, taggisaasaq, 3pncs. Uani oqaaseqatigiinni ataatsini *pulaartoq*-p taggisaasaaneranut pissutaasoq tassaavoq *isumaqarama*-p susua *pulaartoq*-p susorinngimmagu.

Taamaattorli oqarneraanerit nalinginnaasut taamannak isikkoqarsinnaasaraluartut aamma allaanerulaanik kalaallisut oqarneraasoqartarpoq. KL-ip *Kultur og samfundsforskning 1997*-imi allaaserisaani oqaluttuarineqarpoq kalaallisut oqarneraasarnermik ilusilersuisarnermi periutsimik allaanerusiimik atuisoqarsinnaasoq, tassami aalajangersimasunik naanilersuisarnerit ilaatigooariarlutik oqarneraanerup iluani oqaaseqatigiit oqaluutaata pingaarnertut kinaassusersiuserneqartarnera oqaluutit tikkuussisup susuanut 'uuttuunneqartarmat' imaluunniit uiguutit {qqu}-p nagguimmut ikkunneqarnerasigut oqaaseqatigiit oqaluutaat ilutsimigut aappiuttartuugaluarluni pisamik uterfigeqqiiisanngilaq (non-corefentiel), tassa ima paasillugu uiguummik {qqu}-mik ilasinerup oqaaseqatigiit oqaluutaata aappiuttartuq susua tassaajunnaartarmat oqaluutit tikkuussisup susua (Langgård, 1997:122ff). Taamatuttaaq taggisaasat ilaat pisamik uterfiginneqqittarput: '*Oqarpoq aajumaaritsik*', tassani *aaju-*

maaritsik taggisaasaalluni, 3pcs-3pncs, taamalu pisamik uterfiginneqqilluni, tassa *Oqarpoq*-p susuanut.

4.4 Pisamik uterfiginneqqittarneq (corefentialitet)

Oqaaseqatigiiliornermi oqaatsit aalajangersimasut atortarnerini ersersinneqartarpoq suna/kina oqaatsimi pineqartumi eqqartorneqarnersoq, tassami kalaallisut oqaatsitsinni uiguutit aalajangersimasut oqaaseqatigiit oqaluutaanni taggisinilu ikkuttakkavut pisamik uterfiginneqqittoqartarneranut ersiutaasaramik. Taamatut oqaatsitta aaqqissuussaanerisa oqaatsitsinnik eqaatsumik atuisinnaangortippaatigut, taamaakkaluartorli ulluinnani inuusuttut akornanni oqalunnerni tusaasakkavut aamma pisamik uterfiginneqqittarnermik aalajangersimasumik atuisannginnerat tusaaneqarsinnaasaler-nikuuvoq.

Pisamik uterfiginneqqittarnerit taggisini imaluunniit oqaaseqatigiit oqaluutaanni minnerni ersersinneqaraangata oqaatsit naanerini ersersinneqartarput (Langgård, 1997:119). Taamaattorli corefentialitetip kalaallisut taaguutaata 'pisamik uterfiginneqqinneq'-rup isummamigut anafora-mut taputar-tuunneqarsinnaanera qanitsuarsuuvoq, tassa anafora aamma pisamik toqqaannartumik uterfiginneqqittarami taamaattorli corefentialitetip uterfiginneqqittarnera toqqaannartuunngikkaluarluni oqaatsit naanilersorneqartarnerini oqaluuteqarfiit iluanni oqaaseqatigiit oqaluutaasa pingaarnep susuanut uterfiginneqqittarlutik.

Ass.3: ”Ulloriap qivinnerata kingorna Arnannguaq assut aliasuppoq. Asasani annaagamiuk annereqaa, allaat inuunini kipiinnarusullugu misigisimalluni.” (Q1:1).

Tassani oqaluutip *annereqaa*-p naanerata kinaassusersiutaasa 3ps-3ps-ip kina susuunersoq ersersippaat, tassalu oqaaseqatigiit siulianni oqaluutaata pingaarnep susua. -tassalu Arnannguaq.

Assesuutit pingajuanni oqaaseqatigiinni oqaaseq *misigisimalluni* oqarneraanermut tikkuussisuuvoq (anførende verballed), taassumalu susua tassaavoq oqaluutitaqarfimmi oqaluutip pingaarnep, *annereqaa*-p susua, Arnannguaq. Oqarneraanermi oqaluut pingaarnep tassaavoq *kipiinnarusullugu*, taassumalu oqaluutip aappiuttartuunerata erserneraa oqaluutip tikkuussisup susua aammattaaq aappiuttartup susorimmagu.

4.5 Susoq aamma ergativitet

Oqaaseqatigiiliornerni oqaaseqatigiit oqaluutaata suussusaa apeqqutaalluni susoq tamatigut taasiinnarniutaanngikkuni allamoortuasarpoq, tassa oqaaseqatigiit oqaluutaat susallit susaatsullu immi-

koorsinneqartarnerini susap ilisarnaataata suusanera aalajangerneqartarmat. Oqaaseqatigiit oqaluutaata susallip susuata ilusissaa, allamoorutaanissaa, aalajangertarpaa kiisalu oqaaseqatigiinni oqaluutaata susaatup susuata taasiinnarniutaanissaa aalajangertarlugu.

Oqaaseqatigiilli minnerit/pingaanninnerit (underordnet) qanoq naggasersorneqarnissaannut tunggatillugu oqaaseqatigiit oqaluutaat pingaarnerit susuannut nallersuunneqaqqaartarput, tassa oqaaseqatigiit oqaluutaata pingaarnerup susua uuttuutitullusooq atorneqartarpoq.⁴

Ergativitetip oqaatsini assigiinngitsuni atuutsinneqartarnera assiigiinngitsumik sammivilimmik atorneqarsinnaasarpoq, tassaasinnaavoq 'oqaaseqatigiiliornermi' (syntaktiskimi) atorneqartartoq imaluunniit 'uiguusersuinermi' (morfologiskimi) atorneqartartoq. Kalaallit oqaasii uiguusersuinermi (morfologiskimik) ergativiuvoq, tassa susooq oqaaseqatigiit oqaluutaanni susalimmi susarlu assigiimmik pineqartanninnamik, qanorlu naanilersorneqartarnerinik aalajangiiniarnermi oqaaseqatigiit oqaluutaasa suussusaa apeqqutaatinneqartarluni. Ataani assersuusiorninni takuneqarsinnaavoq Suusaap iluusaa qanoq oqaluuteqarneq aallaavigalugu allanngorartoq.

1. **Suusaat** imerpoq. (Susooq oqaluummi susaatsumi)
2. **Suusaap** kondi imerpaa. (Susooq oqaluummi susalimmi)
3. Niisip **Suusaat** kunippaa. (Susooq oqaluummi susalimmi)

Kalaallisut oqaatsit ergativiuqaluartut taamaattoq oqaatsit {tamaq} {kisi}-lu nominativ akkusativuupput, tassa susup naanilerneqartarnerani oqaluutip suussusaa apeqqutaagani susooq aalajangersimasumik iluseqartuaannarami, assersuutigalugu {tamarmik} susutut inissisimatillugu oqaluutip suussusaa apeqqutaasanngilaq, aatsaalli susatut inissisimaleraangami {tamaasa}-mik ilusilerluni atorneqalertarluni (Langgård, 1993:79), taamaattumillu uiguusersuinermi (morfologisk-imi) split ergativimik taaneqartarluni (Langgård, 2007:33). Taamaakkaluartorli allaaserisani marlussunni er-serpoq suli tamanna tamakkiisumik ilisimaneqanngitsoq imaluunniit paatsuungassutigineqarluni atorneqartartoq.

Ass.4:”*Suut tamaasa nungukkaluttuinnarput,*” (Q2:4).

5. Kalaallisut oqaasilerineq

Aatsaat 1721-kkut kingorna Kalaallit Nunannut kristumiussutsimik eqqussisoqareernerata kingorna kalaallit atuartitaanikkut upperisaqarnikkullu qaammarsarneqalerput, kitaamiullu oqaasii aallaavigalugit oqaatsitsinnik misissuisoqarlunilu nalunaarsuisoqartalerpoq. Toqqammaviumik allattaaseqa-

⁴ Kalaallisut oqaluutini aappiuttartoq aammattaaq susutut atuussinnaasarpoq (ass. kaffillerluni nuanneqaaq).

lernissaq 1700-1800-kkullu ingerlaneranni inunnit assigiinngitsunit annertuumik suliniutigineqarpoq. Inuit oqaasilerinermi suliaqarsimasut, Poul Egede, Otho Fabricius, Samuel Kleinschmidt allalu kingusinnerusukkut saqqummersartut suliarisarsimasaannik saqqummiuttarsimasaannillu MF tunngaveqarluni Inuit oqaasii pillugit ilisimatusarnini ingerlassimavaa (Jacobsen, 2005:219ff). Taamaattumik MF-ip siuliani inuit siuliini taariikkama suliarisimasaat takutitaallu aallaavigalugit suliaminik ineriartortitseqqissimalluni.

5.1 Oqaaseqatigiilioriaaseq S-O-V

MF-ip Kalaallit Nunaanni kalaallit (kitaamiut) oqaasiinik misissuisarnerminut atatillugu ilaatigut eqqartornikuuaa inuit oqaasiisa assigiinngisitaarnerat oqaatsinillu allanik sunnertinnermikkut allanngoriartornerat *Eskimo word order variation and contact-induced perturbation*. Tassani oqaatigaa nunatsinni kitaamiut oqaasii Europamiut oqaasiinit killeqarnerusumillusoq aaqqissorneqartartut, taammaattorli oqaaseqatigiilioriaatsimi periutsit sumiorpaluutsiniit sumiorpaluutsinut assigiinngisuteqartitersinnaasarlutik. Oqaatsit ataasiakkaat oqaaseqatigiinnut inissititerneqarsinnaasarnerat 'neutral ordering pattern'-imik taasaq tassaavoq oqaaseqatigiilioriaaseq S-V-O. MF-ip kalaallisut oqaaseqatigiilioriaaseq neutralimik taasaani S-O-V-mik ilisarnaateqartippaa, tassa oqaaseqatigiit ima inissititerneqartartut: Subjekt – susoq siulliulluni allaqqalluni, tullertut Objekt – susaq kiisalu Verbum – oqaaseqatigiit oqalutaat kingulliulluni allaqqasarluni (Fortescue, 1993:267). Allatani nutaanngitsuni oqaaseqatigiilioriaaseq S-O-V aalajaatsumik atorneqarsimanngilaq, taamalu oqalutuaatitoqaatitsinnissaaq allanneqarsimasuni aamma tamanna atuulluni (Fortescue, 1993:267f), taamaattorli MF-ip isumaa malillugu kalaallisut oqaatsini oqaaseqatigiilioriaaseq S-O-V nalinginnaanerpaatut atorneqartuaannarsimavoq (Fortescue, 1993:272). Taamatut MF-ip isummersornermini tunngavigivaa kalaallit oqaasii Inuit oqaasiinit allanit ineriartoqqinnerminni kalaallisut oqaatsit qeratanerusumillusoq atorneqarnerulersimanagerat, tassa ima paasillugu kalaallisut oqaaseqatigiiliornermi periaaseq ataasiunersoq kisiat atorlugu oqaaseqatigiiliorortoqartartoq. Taamaasilluni nalunaarpaa Inuit oqaasiisa kalaallit oqaasiinit pisoqaanerunerat kiisalu tunngavimminnut qaninnerunerat (Fortescue, 1993:268).

Aammattaaq kalaallisut oqaaseqatigiit oqaluutaannik atuinerni kalaallisut oqaasii aalajaannerusumik kiisalu kalaallisut oqaaseqatigiit oqaluutaata Europamiut oqaasiinit eqaannerusumik paasissutissanik nalunaaruteqartarnerannut tunngatillugu tunngavilersuutigaa kalaallisut portmanteaup ator-

neqartarnera, tassa oqaaseqatigiit oqaluutaata kinaassusersiutertaani susoq susarlu ataatsimut nalunaarneqartarmata (Fortescue, 1993:269).

Ass.5: *"Tassuunakkullu Kunuup nunaqqatini eqqarsaatiginerullugit ikiorumallugillu pissartarsuat qunuginnguarnagu ajugaaffigisaqattaarpaa, nunaqqatinilu kiffaanngussusermik tunillugit."* (A1:1). Oqaaseqatigiit oqaluutaata pingaarnerup *ajugaaffigisaqattaarpaa*-p naanerata nalunaarpaa susoq kinaassusersiutit pingajuanni ataasersiutaasoq, 3ps, susarlu kinaassusersiutit pingajuanni ataasersiutaasoq, 3ps.

MF-ip eqqartugaasa pingaarnerit ilagaat oqaaseqatigiilioriaaseq oqaaseqatigiit oqaluutaanni susalinni S-O-X-V kiisalu susaatsuni S-X-V, tassani X tassaalluni taggit kasusimik minnermik (oblique kasusimik) naanilik (Fortescue, 1993:269; Fortescue, 1995:62). Taamaasillunga allaaserisani misissuinissanni Fortescuep kalaallisut oqaaseqatigiilioriaatsinik misissuisimanera S-O-X-V-mik tunn-gavilik suli tamani nalinginnaasumik atuunnersoq takussavara, kisiannili Fortescuep ilanngullugu oqaatigaa '...deviations from SOXV order are statistically not very frequent,...' (Fortescue, 1993:270), tassa S-O-X-V-mik oqaaseqatigiilioritarnernit allaanerusumik kisitsisitigut takussutissaqartoqarpallaanngitsoq.

MF kalaallisut oqaaseqatigiilioriaatsit pillugit assigiinngutsunik takussutissaliorsimavoq, siullertut taasaa New Topic tassaavoq susap oqaluutimit kingulliulluni allaqqanissaanut toqqaaneq, tassann-galu assersuummini tunn-gavigivaa oqaaseqatigiit oqaluutaata pingaarnerup iluani uiguuteqarmat tupaallatsitsiniummik imalimmik, taassumalu tupaallatsitsiniutip susaq pimmagu kingullertut allaq-qalluni. New Topic-imi oqaaseqatigiiliornermi piumasaqaataasarnerarpaa oqaaseqatigiit oqaluutaasa taggisaasap naanera {tut}-ip atorneqarnissaa, taamaattorli aamma taamaattoqarneratigut oqaaseqatigiit takissusaat apeqqutaqataasarluni. Tulliullugu oqaaseqatigiilioriaaseq Given Topic tassa-nerarpaa susap susumit siulliulluni allaqqasarnera. Focus-imi New Topic-itut periuseqartumik oqaaseqatigiilioritoqartarpoq, taamaallaalli erseqqissaassuteqartoqarneratigut susaq kingulliulluni allaq-qasarluni. Taakkua assigiinngitsut marluk (New Topic aamma Focus) assigiissutigaa susoq oqalu-uummit siulliulluni allaqqasarmat, MF-illu susap oqaaseqatigiinni sumi inissisimanera pingaarner-tut allaaserisimallugu.

MF-ip misissuinermini inerniliinera tassaavoq kalaallit oqaasiisa Canadami Inuit allat oqaasiinit sanngiinnerullutillusooq aalajaakkatik ineriartoq qissimanerat, kisiannili tamanna qallunaanit sunnertissimasinnaanermi tunn-gaveqarsinnaanngitsoq oqaatigaa, qallunaammi oqaasiini oqaaseqatigiilioriaaseq S-V-O atortaramikku kalaallili oqaasiini oqaaseqatigiilioriaasianni S-O-V atorneqarneru-sarluni (Fortescue, 1993:286).

6. Allaaserisat misissorneri

Allaaserisani ataasiakkaani oqaaseqatigiilioriaatsit assiigiinngitsut takutinneqartut misissoqqissaa-reerlugit malunnarpoq inuit ataasiakkaat piginnaasaat apeqqutaallutik kalaallisut oqaaseqatigiilioriaaseqartoqartartoq. Taassumali saniatigut aamma ersertut ilagivaat oqaaseqatigiilioriaatsit assiigiinngitsut atorneqarnerini kalaallisut piginnaassutsit qanoq isikkoqarnerinik ersersitsisarneq. Aammattaaq oqarneraanertalinnik oqaaseqatigiiliornerni periutsit suut atorneqarnerinik takutitsisinaaneq oqaatsinik eqaatsumik atuisinnaaneq takutinneqartarpoq.

6.1 Allaaserisat Nuummeersut

Allaaserisat Nuummeersut oqaaseqatigiilioriaaseq atugaat nalinginnaasumik S-O-V-uvoq, taamaattorli aamma oqaaseqatigiiliornermi periutsit allat S-V-O aammalu V-S atorneqarlutik.

Ass.6:”*Europamiut naapissimavaat avanersuarmit.*” (N6:1).

Ass.7:”*..toqqorneqarsimavoq qaammaqqutaa.*” (N6:1).

Taakkua saniatigut MF-ip teoriia S-O-X-V-mik oqaaseqatigiilioriaaseqarneq nalinginnaasumik atorneqarpoq, taamaattorli aamma allaaserisat Nuummeersut takutippaat S-(O)-V-X nalinginnaasumik atorneqartoq. Taamatut oqaaseqatigiiliornerit oqaatsit isumarisaannut allaanngotitsingaann-gillat, taamaattorli oqaaseqatigiit aqqissuusaanerisa atuartussamut sunniutigisinnaasaanik allann-gortitsisinnaallutik, soorluttaaq Arnaq Grove-p⁵ (AG) eqqartoraa oqaluusaattarnerni oqaluummik (oqaluinnarniummik taggisaasamillu atuisarnerup assigiinngissutaasa) tusarnaartunut qanoq misig-i-titsisarnera aammattaaq malinnaaniarnissamut sunniteqartartoq, tassami qaqugukkut oqaaseqatigiit naasutut isikkoqartarnerat/nipeqartarnerat oqaluummik atuinerup atuartumut sunniutigittarmagu (Grove, 2007:6). Taamaattorli erseqqissaatigisariaqarpoq AG-ip isummersuummini oqaluusaattar-nerit aallaavigigamigit.

Ass.8:”*Inuunitsinni alloriartarpugut arlaleriarluta assigiinngitsutigut.*” (N5:1). Tassani oqaase-qatigiit oqaluutaata pingaarnerup *alloriartarpugut* kingorna oqaaseqatigiit oqaluutaat *aappiuttartoq* kiisalu oqaaseqatigiit oqaluutaata pingaarnerup ilaliussaa (adled) allaqqapput. Nalinginnaasumillu oqaaseqatigiilioriaaseq MF-ip eqqartugaa S-X-V kisiat atorneqarani S-V-X atuulluni. Taamaakka-luarterli aamma taamatut oqaaseqatigiilioriaatsip qanoq eqaatsigisumik aqqissorlugu permutation⁶ atorlugu (Aitchison, 1992:62) inissitsiterneqarsinnaanera ersersinneqaannarpoq. Nuummeersulli

⁵ Københavnip Universitetiani Tværkulturelle og Regionale Studier-p immikkoortortaqarfiani ilinniartitsisoq.

⁶ Oqaaseqatigiit isumaat allannngortinngikkaluarlugu oqaaseqatigiit iluini oqaatsit inaanniit nikisiterisarneq.

allaaserisaanni tamanna sianigalugu (bevidst) atorneqarsimasinnaanera qularnarpoq, tassami amerlanertigut oqaluuteqarfiit oqaaseqatigiit oqaluutaannik naaneqakkajummata, kasusimilli minnernik oqaluuteqarfiit naaneqaraangata kalaallisut oqaatsinik eqarpaluttumik atuisoqartarluni.

Ass.9:”*Nukappiatoqqap imminut isigivoq ammut,..*” (N2:1) imalt. ”*Ukiorparujussuit nikingassutaapput assini.*” (N7:2).

Ilaatigutaaq aamma oqaaseqatigiit oqaluutaat pingaarnertut taggisaasaq oqaluinnarniummut taarsiullugu atorneqarpoq.

Ass.10:”*Taamaattumik Siimuut inuunini unitiinarnagu inuunini misilillugu ingerlateriaqqissagaa.*” (N8:2). Tassani immaqa eqqarsaatigineqarsinnaavoq allaaserinnittup isummani imaluunniit atuakkiortup isumaa ersersinniaraa, taamaattorlu oqaaseq ’isumaqarpunga/isumaqarpoq’ minissimallugu. Aammattaaq allaaserisani marlussunni takussaavoq oqaluut tikkuussisoq oqaluinnarniutaagani taggisaasatut ilusilerlugu allanneqarsimavoq.

Nummiut oqarneraasarnernut tunngasumik misissuininni malunnarpoq oqarneraasarnernik ilusilersueriaatsit assigiinngitsumik atorneqartut. Siullertut malunnarpoq oqarneraanerni oqaluutip tikkuussisup siullertut allaqqasarnera, taassumalu kingorna oqarneraaneq aatsaat takkuttarluni.

Ass.11:”*Assiliami 3A-mi takuneqarsinnaapput qangaanerusoq kalaallit nunanillu allamiut ilaseqatiginnittut,..*” (N4:1). Tassani *takuneqarsinnaapput* tikkuussisoralugu oqaatsit sinneruttut oqarneraanerupput *ilaseqatiginnittut* pingaarnertut oqaluutigalugu, taannalu taggisaasaavoq, tassa susua *takuneqarsinnaapput* susuanit allaanerugami.

Nummeersut oqarneraanerit tikkuussisuisa siulliullugit allaqqasarnerat kisiat ersersippaat, tassami Nummeersut oqaluut tikkuussisoq oqarneraanerup kinguneragut aatsaat allaqqatillugu atunngimmassuk. Allaaserinnittut affaasa oqarneraanerup iluani oqaaseqatigiit oqaluutaata pingaarnarup taggisaakkajuttartup aappiuttartuukkajuttartullu aalajangersimasumik atunngikkaat takussaavoq, taak-kualu oqarneraanerup iluani oqaaseqatigiit oqaluutaat arlaannaalluunniit atorneqanngikkaangat oqaaseqatigiit oqaluutaat oqaluinnarniut oqarneraanerup iluani oqaaseqatigiit oqaluutaattut pingaarnertut allaqasararluni.

Ass.12:”*Uku assit takutippaa inuit suli suleqatigiissinnaapput,..*” (N6:2). Tassanittaarli apeqquserneqarsinnaavoq oqaaseqatigiit oqaluutaat kingulliulluni allaqqasimagaluaruni oqaaseqatigiillornerup iluatsissimasinnaagaluarnera, (ass.Uku assit inuit suli suleqatigiissinnaanerit takutippaat), qulaanili allaaserinnittup allassimasaa malissagaani allaqqasussaassagaluarluni ’Takutippaat inuit suli suleqatigiissinnaasut’.

Ass.13:”*Assit marluk oqariartuutigivaat sumiikkaluaruttaluunniit kikkulluunniit imminnut naapissinnaapput,..*” (N4:2).

Assersuummi uani oqarneraanermi oqaaseqatigiit oqaluutaat pingaarneq oqaluinnarniutaavoq *naapissinnaapput*, naak *oqariartuutigivaat* oqarneraaneqarnissaanut tikkuussigaluartoq.

Tamanna arlaleriarluni erserpoq, taamaattorli aamma ilaqarput oqarneraanerup iluani oqaluummik atuinermi taggisaasamik aappiuttartumillu immikkoortitsigatik atuisunik.

Ass.14:”*Ersarinnerugaluarpog nalunanngitsoq Eskias alloriaqqinnikuunngitsoq nukappiatoqaanera eqqarsaatigissagaanni*” (N5:3). *Nalunanngitsoq*-p taggisaasaanerata nalunaarpaa oqaluu- tip tikkuussisup *Ersarinnerugaluarpog*-p susua tassaanngitsoq *nalunanngitsoq*-p susua. Kisiannili *Ersarinnerugaluarpog* ’inuttaqannigilaq’ (upersonlig), taamatuttaarlu aamma *nalunanngitsoq*, taamaattumillu *nalunanngitsoq* oqarneraasernerit malittarisassaasat malillugit nalunarani-mik allaqqa- sussaassagunaraluarluni. Taamatut oqaaseqatigiileeriaaseq nalinginnaasuunngilaq, aammalu kalaal- lisut oqaaseqatigiilioriaatsitsinni periutsinut naapertuugatik, taamaakkaluartorli nassuiarneqarsin- naavoq oqaaseqatigiit taakkua ataatsit iluanni aamma allamik oqarneraanertaqarnera. *Ersarinneru- galuarpog* oqaluutaavoq tikkuussisooq, taamatuttaarlu aamma *nalunanngitsoq* oqaluutaalluni tik- kuussisooq.

Ersarinnerugaluarpog nalunanngitsoq Eskias alloriaqqinnikuunngitsoq nukappiatoqaanera eqqarsaatigissagaanni

Paasiuminaapporli *Ersarinnerugaluarpog* aammalu *nalunanngitsoq* sooq immikkut taamatut allan- neqarsimaneri, oqartoqaannarsinnaassanasorigaluaruamma ’Eskiarsip nukappiatoqaanera eqqarsaa- tugalugu nalunannigilaq alloriaqqinnikuunngitsoq’, oqaasermi *Ersarinnerugaluarpormi* oqaaseqati- giinnut siuliani allaqqasunut attuumassuteqannigimmat. *eqqarsaatigissagaanni*-p ilusaatigut takune- qarsinnaanngilaq susaatsuunersooq susaqarnersorluunniit, taamaakkaluartooq *nukappiatoqaanera eq- qarsaatigissagaanni*-p susaatut inissisimasooq paasineqarsinnaavoq.

Ilaatigut aamma oqaaseqatigiinni oqaluut tikkuussisooq oqaluinnarniummut taarsiullugu taggisaasaa- tinneqartarpoq.

Ass.15:”*Imaassinnaasooq inuttaasooq nunamut allamut pigami inuinnannit allanit sunnerneqar- nermigut paatsiveerussimasooq (kulturchok)...*” (N1:2). Tassani *imaassinnaasooq* imaassinnaavoq- mit taarsiunneqarsimalluni.

Oqarneraasarnerit eqqartorneqartillugit avaqqunneqarsinnaasanngitsoq pisamik uterfigeqqiisarneq (corefentialitet) amerlasuuni imaluunniit tamaginni eqqortumik atorneqarunnaarsimavoq, tamannalu oqaaseqatigiiliorneri ulluinnarnilumi oqaluinnarnerni annertuumik oqaluuserisami kina pineqarnerisq pillugu paatsoortitsingaatsiarsinnaasarpoq.

Ass.16:”*Tamanna pissutaasinnaavoq arnanik naapitsigaangami ingerlaannaq imminut oqarfigisartoq arnat taakku piumanaviannigikkaat inequnannigimmat, uffa immaqa arnat taakku isikkuat pinnagu piumagaat.*” (N8:2). Tassani angut ersigani susuuvoq (implicit subjekt), tassaallunilu (angut) imminut. Taannalu oqaluutip tikkuussisup susuanut ’uterfiginneqqinngilaq’ (non-corefentiel). Tikkuussisumulli susoq taannaavoq oqaaseqatigiit naallugit eqqartorneqartoq, taa-maattorli inuk alla aamma pineqarnarsorinarpoq *piumanaviannigikkaat inequnannigimmat* aamma *piumagaat* ilutsimikkut kukkusaagamik, *oqarfigisatoq*-llu susuanut uterfiginneqqinnatik, taamaak-kaluarpammi allaqqasimassagaluaramik: piumanaviannigikkaanni, inequnanninnami aamma piu-magaanni, taakkunanilu oqaatsini pisamik uterfiginneqqinnerup uiguutit {mi} aamma {ni} erse-nerai.

Nuummiut allaaserisaat ataatsimut isigalugit nalilissagaanni malunnarpoq amerlanerpaat oqaaseqatigiilioriaatsiminni oqaatsinik minitaqallattaasartut, assersuutigalugu oqarneraanertalinnik oqaaseqatigiiliorneri oqaatsimik tikkuussisumik allaaserisat ilaat amigaateqartarmata (takuuk ass.:13) taavalu oqaaseqatigiilioriaatsimikkut periuutsimikkut paatsuungassuteqarlutillu aalajangersimasumik periuseqannginnamik, tassa ilaatigut aajunngitsumik ilusilimmik oqaaseqatigiiliorunik ilaatigullu aamma allaaserisap ingerlarnerni kukkusumik oqaaseqatigiiliorlutik.

Ass.17:”*Malunnarpoq isikkuni pissutigalugu, misigisoq arnanut suunngitsuusoq...*” (N2:1). Tassani oqarneraanerup iluani aamma allamik oqarneraanertaqarpoq, siullertut *malunnarpoq* ’inuttaqarani’ (upersonlig) oqaluutaavoq tikkuussisoq aappaattullu *misigisoq* aamma oqaluutaalluni tikkuussisoq. *Malunnarpoq*-p susua inuttaqanngitsuugaluarluni oqarneraanermi oqaluutaat *pissutigalugu* aappiuttartuuvoq, tassa tikkuussisup nagguianut malu(gaa)-mut susuusussaagaluartumut uuttuunneqarami.

Oqarneraanerup iluani oqarneraanerup allap oqaluutaanni pingaarnermi *suunngitsuusoq*-mi pineqartoq tassaavoq *misigisoq*-p susua, taamaattumillu *suunngitsuusoq* taggisaasaagani aappiuttartuus-saassagaluarluni, tassa ’suunngitsuulluni’.

Ataatsimut isigalugit pisamik uterfigeqqiisarneq (corefentialitet) paatsiveerulluinnalersimavoq, tassami allaaserinnittut affai sinnerlugit pisamik uterfiginneqqiisarnermik pingaartumillu uiguummik

{mi}-mik, {tik}-mik aammalu {ni}-mik atuinerimikkut paatsiveqaratik piumamillusoq atueriaaseqaramik.

Ass.18:”*Ilinniarnerninik unitsitsiinnartarneq aamma appartinneqartariaqarpoq.*” (N10:2)
aamma ”*Eskiarsili pissuteqarnerarluni akivaa, malunnartumik oqaluusererusunngitsutut illuni.*”
(N2:1). Siullermik *Ilinniarnerninik* ilinniarnermik-usussaasoq aappaattullu *illuni* illugu-usussaasoq tamarmik kukkusumik atornerqarput naluneqarpassilluni qaqugukkut pisamik uteqqiisarneq (corefentialitet) atuutissanersoq atuutissannginnersorlu.

Oqarneraasarnerit amerlanerpaartaat ajunngitsumik ilusilimmik Nuummiuniit allanneqarput, kisianili oqarneraanerup iluini oqaaseqatigiit oqaluutaasa pingaarnerit ilusaat pineqartunut eqquutitsisannginnerat allaaserisat atuarnerini siumugassaaajuarlutik, tassa oqarneraasarnerit ilusilerneqarnerisigut kukkusumik paasinninnissaq paatsooqatigiinnissarluni qanitsuararsuuvoq, taamaattumik oqaaseqatigiit imminnut atasut (konteksten) atuarneqarnissaat pisariaqartuaannarluni. Taamaattorli aamma immikkut taasariaavoq Nuummiit allaaserisani pingasuusuni qallunaat oqaasii kalaallisut oqaaseqatigiiliornermikkut nalinginnaasumik atoramikku.

Ass.19:”*...jakkææt-qartoq.*” (N9:1).

6.2 Allaaserisat Aasianneersut

Aasianni Ilinniarnertuunngorniarninnersut eqaatsumik oqaaseqatigiilioriaaseqarnerat erngerluni erserpoq allaaserisani oqaatsit inissitsiterneqartarnerat S-O-V-uginnarani aammattaq O-S-V, S-V-O kiisalu V-S atornerqaramik aammalu Nuummiit allaaserisatuulli oqaaseqatigiit oqaluutaat pingaarneq amerlanertigut kingulliulluni allaqqasarluni.

Ass.20:”*...nunaqarfimmiut naakkingilerlungit ittorsuat Kunuup imaannaanngikkaluamik toquppa.*” (A3:1).

Ass.21:”*...nunaqqatiminut takutippaa qunuginagu naalagarsuat,...*” (A1:1). Uani MF-ip eqqartugaanisut Focus-itut pissusilimmik pisoqarpoq, naak uiguummik uissuummisitsinissaik nipilimmik allaqqasoqanngikkaluartoq oqaatsip *qunuginagu*-p imarisamigut pissanganartuutippaa sumik qunuginningittoqassanera.

MF-itaaq oqaatigisaa S-O-X-V-p tamatigut aalajaatsumillu atuutinnginnera ersersinneqarpoq. Nuummiut oqaaseqatigiilioriaasiat assigalugu X oqaluutimut tulliulluni arlalitsigut allaqqasarpoq, taamaattorli aamma V-S-imik oqaaseqatigiiliorneq takornartaagani.

Ass.22:”***Najoqqutaq 1-mi pingaarnertut inuttaavoq Kunuk.***” (A10:1). Taamatut S-O-V atornagu oqaaseqatigiilioriaaseqarnermi oqaaseqatigiinni suna/kina pingaartinneqarnerunersoq oqaatsit tullerriarneqarneranni ersersinneqartarpoq. Soorlu assersuut 20-mi *ittorsuat* pingaartinneqarnerullunilusoq immikkut maluginiagassatut ersersinneqarpoq.

KL-ip oqarneraasarnerit ilusaannik assersuusiortarluni allaaserisamini saqqummiigami ersersippaa oqarneraasarnerni oqaluutip tikkuussisup kinaassusersiuserneqartarnerani ilaatigut oqarneraanerup iluani oqaaseqatigiit oqaluutaata pingaarnarup susua ’uuttuutigineqartartoq’, tamannalumi aamma allaaserisat ilaanni erserpoq.

Ass.23:”***Tassani Kunuk malunnarpoq nunaqqatiminut akuuniarusuttoq.***” (A9:1). *Malunnarpoq* oqaluutaavoq oqarneraanermit tikkuussisoq, taamaattorli susua inuttaqanngitsuugani (upersonligugani) Kunummik inuttaqarpoq, tassa susoqarpoq, taamaasilluni oqarneraanerup iluani oqaluut pingarneq *akuuniarusuttoq*, taggisaasaasoq, aammalu nalinginnaasumik ilutsimigut pisamik uterfiginneqqittussaanngikkaluartoq (non-corefential) uterfiginneqqilluni (corefential), tassami *akuuniarusuttoq* pisamik uterfiginneqqikkami, tassalu Kunummik. Tassani ersersinneqaannarpoq kalaallisut oqaaseqatigiilerinermi oqaaseqatigiit oqaluutaata pingaarnarup nagguianut ’uuttuussoqartarnera’, tassami assersuummi *malunnarpoq* uiguut {nar} atorlugu ilutsimigut allanngortinneqarnikuugami, taamaasillunilu *akuuniarusuttoq* malu(gaa)-mut ’uuttunneqarluni’.

Oqarneraanerup allap takutippaa oqarneraanerup iluani oqaaseqatigiit oqaluutaata pingaarnarup ’eqqortumik’ atorneqannginnera

Ass.24:”***...siunnersuuteqarporli, inuunermi nuannersuussappat inoqatitsinnut pissuserissaartariaqaratta.***” (A5:1). Tassani oqarneraanerup iluani oqaaseqatigiit oqaluutaat pingarneq *pissuserissaartariaqaratta* taggisaasaagani pisimasorsiutaavoq. Taamatut oqaaseqatigiit oqaluutaannik atuinermi paarlaassisarneq malunnartumik allaaserisani takussaavoq, tassa pisimasorsiut, taggisaasaq, aappiuttartoq oqaluinnarniullu aalajangersimasumik killeqanngitsumik paarlagaallugit atorneqararumik.

Taggisaasaq oqaluutitut annertut pingaarnertullu aamma oqarneraanerup iluani atorneqartooq Nuummiit allaaserisatuulli siumugassaavoq.

Ass.25:”***isumaqarpunga....akuliukkusunngittuusoq.Tassani Naqqaniilluni meerarujussuaq ilisimarpasingani nalasoq attungajakkaluarlungu”innimiinnersuup tikimmani” attunngiinnaraa.***” (A6:1). Tassani oqaaseqatigiit oqaluutaat pingarneq tassaavoq taggisaasaq *attunngiinnaraa*.

Allaaserisani Aasianneersuni oqarneraasarnerni oqaluut tikkuutaasoq ilaatigooriarluni oqaaseqatigiinni kingulliulluni allaqqasarpoq, tamannali Aasiammiuni tamatigut atuutinngilaq allaaserineqar-simasunilu tamani (illoqarfinni pingasuni) nalinginnaasumik atugaanani, taamaattorli aamma arlaleriarluni oqaluut tikkuussisoq oqaluinnarniutaagani taggisaasaasarluni.

Ass.26:”*Taanna tunuliaqutigalungu sammivik silarliusoq nalilerpara.*” (A6:2).

Ass.27:”*Allassimasoq...*” (A7:1).

Aasianneersut allaaserisaanni malunnarpoq oqarneraanermik allattanerat pisariunerusumillusoq periusilimmik saqqummersitsisarnerat, tassami oqarneraanerup iluani aamma oqarneraanermik allamik pilersitsisaqaramik.

Ass.28:”*...isumaqarpunga oqaluttuaaraliap siunertaringaa, atuartussaq eqqarsalerseqqullungu ”inuit susassarinnikkaluartutulluunniit isigisangut arlaannit ikiorneqarnissartik pisariaqartit-tarmassuk*”. (A6:2).

Siullertut oqaluut tikkuussisoq tassaavoq *isumaqarpunga*, taassumap oqarneraanertaani oqaaseqatigiit oqaluutaattut pingarneq *siunertaringaa*-julluni, taggisaasaalluni *isumaqarama*-p susua susorinngimmagu. *Siunertaringaa*-ttaaq aamma oqaluutaavoq tikkuussisoq taassumalu oqarneraanertaani oqaaseqatigiit oqaluutaat pingarneq *eqqarsalerseqqullugu*-uvoq pisamillu uteqqiilluni (corefential). *Eqqarsalerseqqullugu*-p oqarneraanerani oqaaseqatigiit oqaluutaat pingarneq *pisariaqartit-tarmassuk*-uvoq, pisimasorsiutaalluni, taamatullu pisimasorsiutinngortitsisarnerit aamma Nuummiut allaaserisaanni amerlanngikkaluani takuneqarsinnaavoq, naak taggisaasatut allaqqasussaassagunarlualuni ’pisariaqartittaraat’.

Aammattaq Aasianneersut Nuummiut atunngisaannik ersersitsipput.

Ass.29:”*Isumaqarpungalu taakku immikkoortortat pingasut peroriartornitsinni piginnaaneqarfigilersimagutsigit inuuneq oqinnerusoq nuannersorlu inuunerilersinnaagipput.*” (A5:3). Tassani oqaluut tikkuutaasoq *isumaqarpunga*-uvoq, oqarneraanerullu iluani oqaaseqatigiit oqaluutaat pingarneq tassaalluni *inuunerilersinnaagipput*. Tassani ersersinneqaannarpoq *isumaqarpunga*-p susua kinaassusersiutit siulliuanni ataasersiutaasoq *inuunerilersinnaagipput*-p susuata kinaassusersiutit siullianni qasseersiutip assigiinngissutaasa oqarneraanerup iluani oqaaseqatigiit oqaluutaat qanoq ilusilerneraat, tassami kinaassusersiutit siulliat aappaallu pineqartillugit eqaatsumik paarlagaallugit atorneqarsinnaapput, taamaallaalli oqaatsit naaneranni qasseersiutaanni (numerus) kina/kikkut pineqarnerisut takuneqarsinnaasarlutik.

6.3 Allaaserisat Qaqortumeersut

Qaqortormiut allaaserisaminni takutitaat allaaserisanut sammeriikkannut Nuummeersunut Aasianneersunullu sanilliullugit immikkut oqaluutinik atueriaatsimikkut allaanerussuteqangaanngillat.

Oqaaseqatigiilioriaaseq S-O-V atorneqarneruvoq, taamaattorli aamma V-S kiisalu S-V-O akuttunnigitsumik takussaapput, taamaattorlu aamma V-X arlalinni takussaalluni. Qaqortumiit allaaserineqarsimasut ataatsimut isigissagaanni Aasianneersunut eqqaanarnerupput, tassami oqarneraanerillu nalinginnaasumik atorneqartut oqaluutaasa pisamik uterfigeqqiisarnerini (corefentialitet) annerusumik ajornartorsiutaanngitsumik atorneqarami, taamaallaalli ataatsip paatsiveerussutigisimarpasitaminiq oqaaseqatigiiliorsimavoq.

Ass.30:”*Pujortartarfiusuneereeraangatalu sunniuttoorutigisangaat tassaanerupput; tupasunnik naamaqqajaanerulertarlugu, toqusaakkullu ippigusulertarlutik, tipilu soorlu peerneq ajuleqqasutut misigisimalertarlutik.*” (Q5:1). Tassani *tassaanerupput* oqaluutaavoq tikkuussisoq, oqarneraanerullu iluani oqaaseqatigiit oqaluutaat pingaarneq tassaavoq *naamaqqajaanerulertarlugu, ippigusulertarlutik, kiisalu misigisimalertarlutik*, tamarmillu aappiuttartuullutik. Uani oqaaseqatigiinni ataatsini arlalitsigut paatsuungasoqarpoq. Siullertut oqarneraanerup iluani oqaaseqatigiit oqaluutaasa ilaat *naamaqqajaanerulertarlugu*-p susua tassaassagunaraluarpoq *Pujortartarfiusuneereeraangatalu*-p susua ersinngitsoq (implicit), tassalu inuit, taamaattumillu *naamaqqajaanerulertarlugu* aappiuttartuusoq oqaluutip tikkuussisup susaanut uterfiginneqqigani suli siusinnerusukkut pisumut uterfiginneqqippoq. *ippigusulertarlutik* aamma taamatoqqinnaaq pivoq, kingullerli *misigisimalertarlutik*-p naanera susamut oqaatiginnittussaagaluaq susumut attuumatinneqalersimavoq, taamaasilunilu maleruagassat (syntaktiske regler) akimorlugillusooq allattoqarsimalluni.

Oqarneraasarninni oqaluutip tikkuussisup inissisimasarnera immikkut Qaqortormiuni maluginiak-kama ilagaa, tassami arlalissuarni (allaaserinnittut affai sinnerlugit) oqaluutip tikkuussisup kingulliulluni allaqqasarnera takutimmassuk.

Ass.31:”...*iliuseqarsinnaagaluarluni paasisinnaavaa,*” (Q3:2).

Illoqarfinnit allanit allaaserineqartut misissornerini siumugassat ilaat Qaqortumeersut allaaserisaa-nissaaq takuneqarsinnaavoq, tassalu taggisaasap oqaaseqatigiinni oqaluutitut pingaarnertut inissisimasarnera kiisalu oqarneraanerup iluani oqaaseqatigiit oqaluutaatut pingaarnertut oqaaseqatigiit oqaluutaat oqaluinnarniut allaaserinnittuni marlussunni atorneqarami.

Ass.32:”...*tusartarpara; Danmark-iminngooq pisiniarfittaanni mamakujuit, meeqqat inugaannut ilineqartalissapput.*” (Q2:6). Uani oqaaseqatigiinni oqarneraaneq oqaluutip tikkuussisup kingorna allaqqavoq, erseqqissaatigissavaralu suna peqputiginerlugu allaaserinnittartut imaattuutit atornagit uniffik aneq atortarmatigik.

Allaaserisani misissukkanni oqarneraasarnerni nalinginnaavallaanngilaq oqarneraanerup iluani oqaaseqatigiit oqaluutaata pisimasorsiuataasarnera, taamaakkaluartorli illoqarfinni tamani allaaserineqarsimasunit siumugassaalluni.

Ass.33:”*Tupigilaarpara ilaasa tusaajumanagu isigiuumanagulu qimaannarsimammasuk,*” (Q8:1f). Tassani *tupigilaarpara* oqaluutaavoq tikkuussisooq, oqarneraanerullu iluani oqaaseqatigiit oqaluutaat pingarneq *qimaannarsimammasuk*-ulluni.

Qaortumeersuni oqarneraaneq allani takunngisanni ersersooq tassaavoq oqarneraanerup iluani oqaluutit pingaarnertut inissisimasussaagaluaq taggisaammat.

Ass.34:”*Ulloriap qivereernerata kingorna Arnannguaq assut nakkarsimavoq allaat inuunini kipitinnissaanut oqaatigisarlugu,..*” (Q4:1). *oqaatigisarlugu* oqaluutaavoq tikkuussisooq, oqarneraanerlu taassuma siuliani allaqqavoq, oqarneraanomilu oqaaseqatigiit oqaluutaat pingarneq *kipitissallugu*-mik allaqqasussaassagaluarpoq qangaaniilli kalaallisut oqaasilerinermi inatsisit malissagaanni, kisianili uani oqaluutip taggisillu (oqarneraanerniinnaanngikkaluaq) paarlaanneqarsimanerat allaaserisanut Nuummeersunut sanilliutissagaanni immikkuullarissuteqangaanngilaq, sunami peqputigigaluarnerlugu oqaluut taggillu atuuffissarinngisaanni allaaserinnittuni aalajangersimasuni paarlaanneqartalersimagamik.

Ass.35:”...*qujasinnaasarluni qilersorneqarani nammineq aaliangiisussaalluni inuunera.*” (N5:2). Tassa *inuunera* ilutsimigut piginnittorsiuqarpoq, naak pisimasorsiuutit allaqqasussaassagaluarluni, tassa 'inuugami'-tut.

6.4 Oqaaseqatigiilioriaaseq allaaserisani atorneqartoq

Illoqarfinnit assigiinngitsunik pingasunit allaaserineqarsimasut ataatsimut isiginiassagaanni oqartoqarsinnaavoq oqaaseqatigiit oqaluutaasa pingaarnep kingulliullugu allanniarneqartarnera erseqqarittusoq, tamannali atuakkianit sunnerneqarnikkut pisimansooq imaluunniit sianigineqarnersorluunniit erseqqissumik akissutisisinnaanngilarput, taamaattorli naatsorsuutigineqarsinnaagunarpoq ileqquliussatullusooq isigalugu kalaallisut allattaatsimik saqqummiussinermi 'inatsitut' atorneqarqajaasoq, tassa ima paasillugu kalaallisut kusanartumik oqaaseqatigiiliussagaanni S-O-V atorneqartariaqarluni. Kisiannili MF-ip misissuinerminut saqqummersitaa oqaaseqatigiilioriaaseq S-O-X-V

kisiat aalajaatsumik atorneqanngilaq, amerlasuutigummi nalinginnaasumillu S-O-V-X atorneqartarmat, taamaattorli oqaaseqatigiit ilaanni S-O-V-X atorneqartillugu isumaqaqqajaanarpoq oqaaseqatigiit iluamik naaneqartutut inernilerneqartannginnerat, akerlianillu oqaaseqatigiit oqaluutaat pingaarneq kingulliulluni allaqqagaangat oqaaseqatigiit ajunngitsumik tamaangaannarlu naaginnarparlunngitsumik naaneqartarlutik.

Nuummiit allaaserinnittut kalaallisut oqaatsinik atuinermikkut ersersippaat tamakkiisumik erseqqisumik ataqatigiisumillu kalaallisut oqaaseqatigiilioriaaseq atorneqanngitsaq. Oqaaseqatigiilioriaatsit sanngiipput, tassa aalajaatsumik periuseqartumik oqaaseqatiigiliortoqarneq ajorpoq. Oqaaseqatigiit oqaluutaattut atorneqartut oqaluinnarniut, taggisaasaq aappiuttartoq kiisalu pisimasorsiuutip pisamik uteqqiinertaqarnissaa aammalumi oqaaseqatigiit iluanni pisamik uteqqiinertaqarnissamik nalunaartussaasaraluarnerinut (corefentialitet) inuusuttunit Nuummeersunit allaaserinnissimasunit paatsuungassutigineqarpoq.

Aasiammiut oqaaseqatigiit oqaluutaannik taggisaasaasumik toqqaakkajupput, allaat ilaatigut atorfisarinngisaatigut atorneqartarluni. Aasiammiut pisamik uterfiginneqqiisarnermi oqaatsit naanilerneqartarnerinik ajornartorsiuteqanngikkaluarlutik oqarneraarni ataatsimi oqarneraarnarup iluani oqaaseqatigiit oqaluutaat pingaarneq taggisaasatut allanneqarsimavoq naak aappiuttartuusussaagaluartoq.

Ass.36:”*Neriartoqusingami inuit oqalulerput naalagartaarissangaat.*” (A9:1), *naalagartaarissangaat* oqarneraarnarup iluani oqaaseqatigiinni pingaarnertut oqaluutaavoq, taggisaassaalluni aali oqaluttut namminneerlutik naalagartaariumagamikku *naalagartaariumallugu*-mik allaqqasussaasagunaraluarluni.

Oqaluummik minitaqartarneq imaluunniitt oqaaseqatigiinni oqaatsimik pingaarutilimmik sunniutilimmilluunniit minitaqartarneq Nuummi allaaserinnittunit atugaaqaaq, tamanna ataatsimi annikitsumik Qaqortumeersumit atorneqarpoq Aasianneersuniilli imatut malugisassaagani. Qaqortormiut allaaserisaanni oqarneraasarnarit annertuumik oqaluut tikkuussisoq oqaaseqatigiinni kingullertut allaqqagajuppoq, tassa allaaserinnittut affai sinnerlugit taamatut periuseqarlutik oqarneraasaramik. Ataatsimut isigalugit allaaserisat takutippaat oqarneraasarnarni oqaaseqatigiit oqaluutaata pingaarnarup modusiata suunissaa inississimannngilaat. Pisimasorsiuutip ilaatigut atugaasarnara eqqarsarnar-toqarsinnaavoq. Isumaqartoqarsinnaavoq qanga kalaallit allattariaatsiminni nalinginnaasumik atugarisiimasaat tigujuartuaqqinneqalersoq. Allaaserisalli ataatsimut takutitaasa isumaqalersippaannga paatsuungasoqarnerata kingunerisaanik pisimasorsiuut atorneqartartoq, taamatullumi aamma taggisaasaq atorneqartarluni. Aalajangersimasumimmi periuseqartoqannginnerata ersersiinnarpaa qanoq

ilinikkut oqaaseqatigiit oqaluutaat sorliit atorneqarnissaat qanorlu paasineqarsinnaanissaat ataqatigiinnerallu naluneqartoq.

Inuusuttut allaaserisaminni kalaallisut oqaatsiminnik patajaatsumik allariaaseqannginnerat sunik patsiseqarsinnaanera maanna isumaliutersuutissatut tikippara, tamannalu assigiinngitsunik arlalinik patsiseqarsinnaasorinarpoq, siullertut atuarfeqarfiit kiisalu ullumikkut nunatsinni pissutsit atuuttut qiviaraanni ineriartorneq ilutigalugu oqaatsitigut allanngorarfiusumik kiisalu nutaanngorarfiujuartumik pisimasoqartuarpoq.

7. Ilinniartitaanerup silarsuaani oqaasilerisitsisarneq

Oqaatsinik ilinniarneq oqaasilerisarnerlu eqqartorneqartillugit atuarfeqarfiit ilinniarneqarfiillu avaqunneqarsinnaasanngillat, tassami meeqqat atuarfiat tunngaviusumik ilinniartitsiffiullunilu ingerlariaqqinnissamut sakkussanik tunisisussaataasarmat. Ilinniarnertuunngorniarniillu meeqqat atuarfiini ilikkakkat sakkussallu pissarsiarisassat suli itinerusumik sukumiinerusumillu ineriartorteqqineqartarlutik, taamaattumik oqaatsitigut oqaasilerinikkullu piginnaasaqarneq sammineqartillugu meeqqat atuarfiit Ilinniarnertuunngorniarniillu qiviarneqartariaqartut ilagaat 'ajornartorsiutit' suugaluarnersut nassuiaatissikkumagaanni.

7.1 Ilinniarfeqarfinni oqaasilerisitsisarneq

Qangaanerusoq meeqqat atuarfiini kalaallisut oqaasilerititsisarneq ilinniartitsissutit pingaarnersaatut inissimasarsimavoq, ullumikkut atuartitsinermi oqaasilerinissaq annertunerusumik piumasaqaataanngilaq, taamaattumillu oqaasilerisarneq killilerujussuarmik kisiat meeqqanut ilinniartitsissutit sammitinneqartarluni. Maannali Ilinniarnertuunngorniarniillu kalaallisut atuartitseriaatsip ilusilersoqqinneqarluni allanngortinneqarnerani piumasaqaatit ilagilerpaat oqaasilerititsisoqartalissasoq, taamaakkaluartorli misilitsinnissami oqaasilerinissaq suli aalajangersakkanut ilanngunneqarnikuunani. Sulili apeqquserneqaqqissinnaavoq tamanna kalaallisut oqaasilinnut naammaginaruunersoq oqaatsittalu piujuaannartinnissaannut tamanna allanngunneq allanngutsaaliuinissamut imaluunniit oqaatsinik piujuartitsinissamut iluaqutaasinnaassanersoq. Meeqqammi atuarfiini tunngaviusumik kalaallisut atuartitsinermi oqaasilerititsisarneq suli piumasaqaatinut ilanngunneqarnikuunngilaq, kisiannili meeqqat atuarfiini Atuarfitsialaallu pilersinneqarnerata kingunerisaanik nutaanik anguniagassaliortoqarnerani kalaallisut oqaasilerineq atuartunut akullernut annernullu ilaatinneqalerpoq. Taamaakkaluartorli oqaasilerititsisarneq inaarutaasumik misilitsissutaasannginera pissutigalugu suli

qulakkeerneqarsinnaanngilaq ilumut atuartut kalaallisut oqaasilerinermi anguniagassaasut naamma-
ginartumik pissarsiffigisimassaneraat imaluunniit ilikkarsimassaneraat (bilag 1), naak immaqa
meeqqat ulluinnarni avataaniit (atortorissaarutit nutaat tusagassiuutit allallu eqqarsaatigalugit) sun-
nerneqarnerujussuarminnit oqaatsimikkut nakussassarneqarnissamik pisariaqartitsigaluartut?
Ullumikkut inuusuttuni oqaatsitigut piginnaasat qanoq inissisimanageri takugaanni paasinarsinnaavoq
sooq taamatut isikkoqarnersut, atuarfeqarfinnimi kalaallisut oqaasilerinermik piunasaqaatit pissuti-
galugit oqartoqarsinnaammat ullumikkut kingulliarisuit oqaatsiminnik atuisinnaanermikkut qanoq
eqakulatsigisumik oqaatsitsinnik atuisarnerat tupinnanngitsuusoq, taamaattumik aamma Atuarfitsia-
laap aqqissugaanera apeqqusernartoqarpoq meeqqat oqaasiinik salliussineq pinnagu oqaatsillu al-
lanertat siusinnerpaamik ilikkarneqarnissaat anguniarneqarmat.

7.2 Ilinniarnertuunngorniarni atuartut kalaallisoortinneqartarnerat

Nunatsinni Ilinniarnertuunngorniarni kalaallisoortitsisarnerit eqqartorneqartillugit amerlasuutigit
atuartitseriaatsit atorineqartut isornartorsioqqajaaneqartarput, tassani ajornartorsiut peqqutaasoq an-
neq tassaagami Ilinniarnertuunngorniarni tulluussakkamik kalaallisut ilinniartitsisinnaasunik
ilinniartitsissutissanillu suli peqannginnera, tamannalu peqqutigalugu meeqqat atuarfiini ilinniartit-
sisut 'tiguinnakkat' atorineqartariaqartarlutik, naak Ilinniarnertuunngorniarni kalaallisut atuartit-
sinermi piunasaqaatit Qallunaat Nunaanni qallunaatoortitsisarnermi piunasaqaatit assigilluinnara-
luaraat (Langgård, 1994:156ff). PL-ip allatamini *Fra "uagut til "uanga" – Om attituder til faget
grønlandsk*-imi Nunatsinni nalinginnaasumik atuartitsinerni kiisalu Ilinniarnertuunngorniarni
oqaatsitigut ajornartorsiutit aporfiusinnaasut suuneri eqqartorpai. Politikkikkut aqqiisarnerit timita-
liisarnerillu imminnut ataqatigiilluinnarnissaasa pingaaruteqarnerat taakkartorpar, kiisalu ulluinnar-
ni inuiaqatigiinni oqaatsinik atuinermi isiginnittariaatsip qanoq inuiaqatigiinnut atuartu-
nut/ilinniartunut sunniisinnaasarnera eqqartorlugu, tassami oqaatsitigut nikassuisarnerit amerlasuu-
tigut tamanut sunniuteqarnerluttarmata (Langgård, 1994:140f).

Naak ulluinnarni oqallinnerni kalaallisut oqaatsivut ilaatigut ulorianartorsiortutut nippatsinneqartar-
nerat PL-ip piviusorsiortuunnginnerarpaa, akerlianilli oqaatsit amerlanngitsunit atorineqartut oqaatsit
atorineqarnerusut pissaaneqarnerusullu akornannut inissikkaangamik uippallertoqarsinnaasarnera
imaluunniit apeqqusersuilertoqarsinnasarnera nalinginnaasuunerarpaa "...en sådan oplevet trussel
ikke er et særligt grønlandsk forhold." (Langgård, 1994:144). Taamaakkaluartoq imaanngilaq
inuiaat Kalaallit Nunaanni najugallit kalaallisut pikkorissorsuusut, tassami Ilinniarnertuunngorniarni-

finni ilinniartunit suliaasartut takutippaat kalaallisut atuartitsinerup inerneru naammaginangitsuusut qaffasissutsimikkullu appasingaaramik meeqqat atuarfiini atuartitseriaatsimut assingulluinnartuullutik (Langgård, 1994:153). Tamassumali ilaatigut peqqutigivaa kalaallisut atuartitseriaatsimik ullut-sinnut tulluuttumik siuarsaasoqarlunilu ineriartortitsisoqarsimannginnera.

Taamatut oqaatsitsinnik atuartitseriaaseq appasittutut isigineqaraluartoq ullumikkut killiffigisatsinni ilinniarsimasut ilaartoqqinnikuupput, taamaattumillu aamma tamanna ilutigalugu atuartitseriaaseq pitsanngorsarneqarlunilu qaffakkiartuaassaaq. Maannami Ilisimatusarfimmiit naammassisartut kalaallisullu atuartitsisinnaasut amerliartorusaarput, taamaattumik pissanganassaaq ukialunnguit qaangiuppata inuusuttut kalaallit oqaasiinik piginnaasaat sumi inissisimalersimassanersut, tassami ilinniartitsisut amerliartortillugit aamma tunniussassat pitsanngoraluttuinnarnissaat naatsorsuutigisariaqassamat. Kisiannili oqaatsitigut piginnaasaqassutsit atuarfeqarfiit kisimik akisussaaffinginngilaat, ullumikkutaaq killiffigisatsinni inuusuttut tusagassiutit atortorissaarutillu allat avammut ammaassisut atugarilluartuummatigik.

8. Tusagassiutit oqaatsivullu

8.1 Tusagassiutit ullutsinnilu nutaaliaasumi oqaatsit

Ullumikkut inuusuttut aatsaat taamak tusagassiutinik allanillu atortunik avammut atassuteqataasinnaasunik atutigilernikuutigipput, ulluinnarni oqarasuaatit angallattakkat nittartakkanilu allattarnerit ulluinnarsiutaalernikuupput. Oqarasuaatini angallattakkani allattarnerit (sms-ertarnerit) aamma oqaatsinik atuisarnerit sunningitsoorsimanaviangilaat. AG-p allaaserisamini *Grønlandsk sprog under påvirkning*-imi taakkartorpa kalaallit atuagalliutaat Atuagagdliutit Sermitsiarlu tamarnik qallunaat oqaasiinik atuinerup aqqani aqutaalersimasut sunnigaasimaqisullu, tassa kalaallisut allaneqartartut qallunaatuumiit toqqaannartumik nutsigaakkajuttarmata, taamaattumillu kalaallisut oqaasiliviulluni (qallunaatoorsinnaagani) paasisat nalinginnaasumik killeqarnerujussuusinnaasarlutik (Grove, 2007:1). Tusagassiutini kalaallisut oqaatsinik atuisarnerit taamatut eqakulatsigisumik takussutissaqalersimanagerat aamma atuartartunut sunniuteqartarpoq, tassami amerlasuut atuagassiap qallunaattoortaa atuarumanerusaramikku. Taamatut periuseqartoqartarnerata ersiutiginginnginnerlugu oqaatsitsinnik ajornartorsiuteqalersimanagerput? AG-p politikkerit tusagassiuteqarnerullu iluani suliallit oqaatsiminnik atuisarnerisa inuiaqatigiinnut sunniuteqartarnerat eqqaavaa. Ajornartorsiummulli matumani pineqartumi inuit immikoorsillugit kinaassusilersorlugit akisussaatinniarne-

qarnerilusooq pissusissamisoorsorinangikkaluartooq ersarippoq oqaatsitta sanngiillisinnissaannut immaqa annikitsuinnarmilluunniit pisoqartariaqarnera.

Ilinniarnertuunngorniartfinni TNI-milu ilinniartut oqaatsiminnik atuinerat ataatsimut isigalugu nukittuutut isigisariaanngilaq. Immikkoortortaqaqfinni pingasuusuni atuartut ataasiakkaat immikkut piginnaasaat saqqummiinnarani aammali kalaallisut oqaatsinik oqaaseqatigiiliorsinnaassuseqarnerup qanoq iluseqarsinnaanerani ersersitsipput. Allaaserisallu misissuataarnerini nutseriinnarpalaartumilluooq ilusilinnik oqaaseqatigiiliorsimanerit maluginanngitsuunngillat, taamaattulli nalinginnaasuunngitsutut oqaatigisariaapput, tassami allaaserinnittuni arlaliuluinnaat kisimik (Nummeersut) taamaattunik ersersitsigamik.

Ass.37: "Asseq upernaarpaluppoq, pissutigalugu qalipaatai." aammalu "...aamma assiliivimmi tiguneqartut." (N6).

9. Naliliineq

Ilinniarfeqarfiit, tusagassiutit inuiaqatigiinnilu pissutsit oqaatsit qanoq ineriartornerinik sunneeqa-taasinnaasarneri eqqartoreerlugit aammattaq oqaatigisariaavoq oqaatsitigut ineriartortitseqqinnermi inuiaqatigiit oqaluttuarisaanerit sunniuteqaqataasinnaasartooq. Oqaatsit ukiut ingerlanerini allanngoriartortarneri ineriartortarnerilu aallaqqaasiininni oqaatigaakka oqaluttuarisaanermuttaaq qiviarnikkut oqaatsit nassuiaasorsoneqarsinnaasarnerat. Qallunaat Nunaat Kalaallit Nunaannut nunasiaatiginnissimasooq oqaatsitigut qanoq annertutigisumik ullumikkut sunniutigisimanera erseqqissumik oqaatigineqarsinnaagunangilaq, tassami inuit ataasiakkaat tunuliaqutaat oqaatsiminnillu atueriaasaat (idiolect) aamma apeqqutaallutik oqaatsit nunami atorneqartut ineriartoqqittarmata (Jones&Singh,2005:3).

9.1 Ataatsimut naliliineq sanilliussinerlu

Qangaanerusooq oqaaseqatigiiliornermi oqaaseqatigiit oqaluutaat taggisaasaq oqaluutitut pingaarnertut atorneqakkajuttarnera nalinginnaaneruvoq, pingaartumik oqaluttuaatitoqqatsinni.

Atuagagdliutini 1900-kkut aallartilaarneranni saqqummersartuni oqaaseqatigiileeriaaseq S-O-V kisingajalluinnarmi atorneqarpoq, oqarneraanerullu iluani siumorpara (S)-V-X '*...kularnángilak umiamingnigtaok angatdlatigigsûssut tuperigsûssutdlo amiussunik,...*' (Atuagagdliutit, 1906:No.10:145). Qularnanngilaq tikkuussisuuvoq, oqarneraanerullu iluani susooq ersinngilaq, oqaluutaalli pingaarnertit naligiissumik allaqqapput *angatdlatigigsûssut* aamma *tuperigsûssutdlo*, *amiussunik*-llu *tuperigsûssutdlo*-mut ilaliussaalluni (adnominal adled).

Amerlanerpaatigut oqarneraanerni oqaluut tikkuussisoq oqaaseqatigiinni siulliulluni allaqqasarpoq, taamaakkaluartorli aamma tikkuussisup oqaaseqatigiinni kingulliulluni allaqqasarnera nalinginnaasumik atorneqarlunittaaq. Henrik Lundittaaq S-O-V-X-imik oqaaseqatigiiliorpoq (Atuagagdliutit, 1915:148), taamaattumik oqaaseqatigiit taamaattut takornartaanngillat. Siumugassat ilagaat aqaaseqatigiit ataatsit J..Möllerimit allanneqarsimasut: '*Kularnángilardle káinamik sungiusarnigsak aussáinarne sungiusarsínáusagât, ilíniartitsissugssáme aussame pivfigssakarnerussásassut kularnángilak;*' (Atuagagdliutit, 1906:No.10:147). Oqaaseqatigiinni ataatsini oqaluutit tikkuussisut marluupput siulleq oqaaseqatigiinni siulliulluni allaqqalluni *Kularnángilardle* aappaallu kingulliulluni allaqqalluni *kularnángilak*. Ullumikkut oqaaseqatigiilioriaaseq taamaattoq immaqa ilaatigut ippinnaateqarsorinarsinnaassagaluarpoq, tassami amerlasuutigut arlaatigut peqqummik ilanngussa-qarniarnermi pisimasorsiut oqaaseqatigiinni kingullertut allaqqagajuttarmat.

Assersuummi allami inuusuttut allaaserisaanni takutinneqartut assigalugit oqarneraanerup iluani oqaaseqatigiit oqaluutaata pingaarnerup kingulliukkajunnera ersersinneqarpoq '*..najorkutarísavara uvangátaok nangminek mêrausimagama misigissara angajorkaussunit kanok perorsarnekáusagéine perorsardluarnekarnerusínaussok.*' (Avangnâmiok, 1914:33). Ullumikkut oqaatsit taamatut oqaaseqatigiinni atorneqarpata kukkusumik nalilerneqassagunarput, siullertut oqaaseq *mêrausimagama*, pisimasorsiut, ippinnaateqartutut isiginarmat piginnittorsititullu *misigigama*-mut ataguni eqqornerusumik nipeqalissagaluarluni.

Atuagalliutitoqqani oqaaseqatigiiliornerit oqarneraasarnerillu inuusuttut allaaserisaallu imminnut sanilliukkuminaangajapput, oqaatsit atorneqartut oqaaseqatigiilioriaaserlu tunngaviusumik S-O-V-ugaluartoq tamaattoq allannortoqarsimanera ersarippoq. Inuusuttut allaaserisaanni illoqarfinni pingasuusuni pinngitsoqaratik oqaaseqatigiilioriaatsip malittarisassaa tunngavigalugu kukkuluttortunik oqaaseqatigiilioriaaseqarput, soorlulusooq maleruagassat ilisimaneqaratik ilaatigut eqqoriaaginnar-nertut ittunik allassimasarlutik, taamatut oqarninnut tunngavigaara inuusuttut ilaatigut allaaserisa-minni ajunngitsumik allariarlutik allaaserisap ingerlanerani akerlerluinnaanik takutitseriataarsinnaa-saramik, soorlu oqarneraanerup iluani modusinik atuinerit.

9.2 Allanngoriartortoqarneranut tunngavilersuutaasinnaasut

Allaaserisat ataatsimut isigalugit sumit sunnerneqarnikkut taamatut isikkoqarnerat imaasiillaannaq akiuminaappoq, tassami isiginniffik ataaseq kisiat atorlugu nassuisarneqarsinnaannginnami. Siul-lermik eqqarsarnartoqarsinnaavoq allaaserisat misilitsissutaasimasuuppata qanoq isikkoqassaga-

luarneri, taamaattorli Qaqortumi TNI-rtut allaaserisaat misilitsissutaasimani eqqarsaatigissagaanni paasissutissat Nuummiit Aasianniillu pissarsiarineqartunut allaanerussuteqangaanngillat. Taamaattumik oqarsinnaagunangilagut allaaserisat 'allapallataanermikkut' taamatut iluseqartut, tassa pisamik uterfigeqqisarnermik oqarneraanermilu oqaaseqatigiit oqaluutaannik toqqaasarnertit kukkusumik atorreqarneri piffissakilliorluni allannermit aallaaveqanngilaq. Kisiannili ullumikkut Kalaallit Nunaanni piffissaq killiffigisimasarput uaniilersimavoq allaat inuusuttut namminneerlutik oqaatsiminnik tamakkiisumik kukkuneqanngitsumillu atuisinnaajunnaarsimallutik. Ajornartorsiut taamaattoq politikkit, oqaluttuarisaanermi, atuartitsinermit, ineriartornermit, perorsaanermit allamiluunniit peqquteqartinniarneqarsinnaavoq, taamaattorli tamanna ajornartorsiut inuiaqatigiit iluanni pisartut tunngavigalugit pilersinneqarpoq, aammalu inuiaqatigiit iluanni kalaallisut oqaluffiusumi kisimi aaqinneqarsinnaalluni. Taamaattumik oqaatsitigut ajornartorsiutinut tunngasumik aaqqiisqarniartillugu siumut pilersarusiornissaq avaqqunneqarsinnaanngilaq.

Oqaatsit allanngoriartortarnerannut tunngatillugu Mari C. Jonesip aammalu Ishtla Singhip atuakiaani *Exploring language change*-imi aallaqqaasiinermi oqaatigineqarpoq oqaatsit allanngoriartortarnerannut tunngaviusinnaasut imaaliallaannaq oqaatigineq ajornartaqisut '...change are not easily definable,..' (Jones&Singh, 2005:xi). Oqaatsit allanngoriartortarnerannut tunngaviusinnaasut assigiinngitsut marluk saqqummiunneqarput Internally motivated change, oqaatsinik atuisut nammineq iluminni oqaatsinik atuinermikkut arlaatigut allannguinerat aammalu Externally motivated change, oqaatsit nunami atorreqartut oqaatsinit allanit avataaneersunit sunnertillutik allanngornerat. Taakkua marluk assigiissutigivaat aatsaat oqaloqatigiinnikkut, tassa oqaatsinik atuinikkut aatsaat sunnertinnerit allanngornerit ineriartornerillu pisinnaasarnerat. Sapir-ip⁷ oqaatsinik allannguinermit inuit ataasiakkat oqaatsinik atuinermikkut allannguisarnerannik, tassa idiolectimit tunngaveqarsoraa (Jones&Singh, 2005:26), tassami ilaatigut aamma oqaatigineqartarmat oqaatsit imaluunniit sumiorpaluutsit oqaatsinit/sumiorpaluutsinit allanik 'kusanarnerusartut': 'some language are widely held to be more 'logical' than others', 'some dialects of a language are considered more beautiful than others' (Milroy&Milroy, 1998:11). Tamannalimiuna aamma peqqutaagunarluni nunatsinni inuit ataasiakkaat isiginniattariaasiat malillugu oqaatsitigut sunnertisimasoqartartoq, immaqalu nunasiaataasimanitsinnit sulii 'ileqqorissaarnissamik eqqarsartariaaseq' katavissorsimanatigu, tassa qallunaat qaffasissutut pikkorissutullu isiginerisigut ilaarsinerinnarmik inuuniarnerup oqaatsitsinnik naqisimannilersissimasinnaalluarmatigut, tassami oqaatsinik allanik 'naapitsineq' sunniuteqanngitsoor-

⁷ Edward Sapir (1884-1939) Amerikamiu oqaasileritooq inuit inuiaqatigiillu pissussaannik ilisimatoq.

sinnaasannngimmat '...contact does play a significant role in language change.' (Jones&Singh, 2005:30;48).

9.3 Kalaallisut oqaatsit allanngoriartornerat

Ullumikkut nunatsinni kalaallisut oqaasilerisarnerup ineriartorteqqinniarneqarnerani ajornartorsiu-teqalersimavugut. Avataaniit sunnertissimanerput oqaasersiaateqarnitsigut erserpoq, kiisalu kalaallisut oqaatsivut qangaaniilli ineriartortuarsimanerat sulii ullumikkut, pingaartumik atortorissaarnerujussuup nalaani, ineriartornissaannut allanngoriartornissaannullu aqqut qaninnerulernikuulluni.

Oqaatsivut immikkut immikkuullarissutut kinaassutsitsinnut inuiaassutsitsinnut attuumassuteqartut naqisimallugillusooq inuusooqarpoq. Atuarfitsialaap eqqunneqarneratigut oqaatsit allanertat salliu-tinniarneqarnerisigut nammineerisamik oqaatsit unammillerneqaraluttuinnarnissaat ammaasiffiqi-neqaqqipportaaq, tamatulli aalajangiisoqarnera oqaatsivut ullumikkutut isikkoqartillugit peqqin-nanngitsuusoraara 'Hvis man ikke bliver en god modersmålsbruger, hæmmer det al anden indlæ-ring.' (Langgård, 2003:226).

Inuusuttut ullutsinni oqaatsit assigiinngitsut atorlugit oqalunnermikkut akoorisaqaat, aammalu akoorinnngikkaluarlutik oqaatsitsinnik kukkusumik atuisaqaat, taakkuuppullumi aamma oqaatsit ineriartornerini aqutsisuusutut oqaatigineqarsinnaasut, taamaattumik inuusuttut ullumikkut kalaallisut oqaatsinik pisinnaasaminnik takutitsisarnerat aarlerinartortaqaleriartunnginnerluni? Allaammi imaattut tusaassallugit takornartaanngillat: 'Angutaatiga oqaraangat piviusunngortissagaa, iliuuse-qarfigissanagulu' imalt. 'Kammalaatitta nalugaat assammiorartaartussaalluta.'⁸ Nunatsinnimi inuusut-tut ulluinnarsiutigalugu qallunaat oqaasiinik atuisarput, atuartitaaneq qallunaatut ingerlavoq, DVD-t allagartarlorsorneqartarnerat qallunaatuujusarput, atortorissaarutit nutaaliaasut ilitsersuutitaat qallu-naatut allaqqasut atuarneqartarput il.il. Tassa qallunaat oqaasii avammut ammaassisutullusooq isigineqarput, namminerlu oqaatsivut akerlianik. Taamatulli isiginneriaaseq iliuuseqartoqartariaqann-ginnerlunimi? Tassami Kalaallit Nunaanni inuusuttut oqaatsiminnik atuinermikkut namminneerlutik akisussaatinneqartutut ipput, taamaattorli inuiaqatigiinni kalaallisut oqaluffiusumi oqaatsinut isigin-nittariaatsit allanngorartarsimaqisut (Langgård, 1992:119ff) kingunerisaannik sulii aalajaatsumik kalaallit qallunaallu oqaasiisa sumerpiaq imminnut inuiaqatigiinnilu qanoq inissisimaneri aalajan-

⁸ Assersuutit ukua piviusuupput, tassa taggisaasamik aappiuttartumillu kukkusumik atuinerit ersarilluinnartut ulluinnar-ni ikinngutigiiit iluanni oqaluuttarnerni tusaaneqarsinnaasarpur.

gersarneqarnikuunngillat⁹. Taamaattorli kalaallit oqaasiinik ilisimasakinneruneq qallunaat oqaasiinik ilisimasakinnerunermi akuerisaanerusutut isigineqaaqjaasarpoq, soorlumi aamma Kistaara Motzfeldt Vahlip Qaqortumi inuusuttut kalaallisut qallunaatullu oqaasiisa misissuiffiginerini tamanna uppernarsisimagaa, tassa kalaallit kalaallisut piginnaasakitsutut isigeriarlutik qallunaatut piginnaasaqarnertik naammagisimaarnerusarsimammassuk, naak takutitaat taamatut isikkoqanngikaluartut (Vahl Olsen, 2002:71).

10. Naggasiineq

Oqartoqarsinnaavoq ullumikkut killiffigisatsinni qallunaat oqaasii inuusuttunit nuannaartorinartutut isigineqaleriartoqqittut. Qallunaalli oqaasii nunatsinni kalaallit oqaasiinut akornutaanersut innarliinersulluunniit aperigaanni allaaserisat malillugit toqqaannartumik qallunaat oqaasiisa kalaallisut oqaaseqatigiilioriaatsimik allannguisimanerat takussutissartaqanngilaq, pingaartumik oqaaseqatigiilioriaaseq S-O-V eqqarsaatigissagaani, naak ilaatigut allaaserisani ikittunnguani qallunaat oqaasii ataasiakkaat tapertatullusooq atorneqaraluartut.

Kalaallisut oqaaseqatigiilioriaatsit eqakulaneri kukkuneqarnerujussuunerilu qallunaat oqaasiininnaanniit pinngorsimasinnaanersut (externally motivated change) imaluunniit kalaallit iluminni oqaatsitigut ineriartortitsinerminni sanngiiffeqarnerannik (internally motivated change) takutitsinerunersoq erseqqinnerusumik oqaatigineqarsinnaanngilaq. Isumaqaarpunga nunatsinni oqaatsitigut periarfissat aporfissallu inuttut kinaassutsimut attuumatinneqaaqjaasartut, tassa oqaatsitigut immikkoorsitsisarnerit inuiaqatigiinni atuuttut killilerneqaratik akornatsinnik akuulersimallutik.¹⁰

Nunatsinni 1960-kkut kingorna oqaatsitigut ajornartorsiutit tunngavigalugit inunnik immikkoorsitsisoqartuaannarnikuuvoq, ilaatigut eqqunngitsumik isumaliutersuutit isummanilli pigiliutiinnakkannik (fortidens fordomme) tunngaveqartarlutik. Ullumikkut oqaatsitigut kikkut kukkunersut piunnaarlugit 'qanoq nammineerluta iliorsinnaavugut'-mik inuiaqatigiit ilutsinni aperisoqartaleraluarpat siuariartornerput ilorraap tungaanut ingerlalissagaluarpoq, Robert A.Hall, Jr.-immi oqarneratuut 'there is no such thing as good or bad, correct or incorrect, grammatical or ungrammatical, in language' (Milroy&Milroy, 1995:6), taamaattumik oqaatsit tunngavigalugit inuiaqatigiinni avissaar-

⁹ Namminersorneruneq pillugu inatsi § 9-mi imatut aalajangersagaqarpoq: "Kalaallit oqaasii pingaarnersaallutik oqaasiussapput. Danskitt oqaasii peqqissaartumik ilinniartitsissutigineqassapput. Imm.2: Oqaatsit taakku tamarmik pisortaqarfinni atorneqarsinnaapput" (...oqaaserli. Oqaatsinut politikkimik nassuiaasiornissamik suleqatigiit innersuussutaat. qupp.24). 'Danskitt oqaasii immikkut inissisimaffeqarput maannamut suli qularnaarneqanngitsumik.' (...oqaaserli, 2001:10), 'Dansk har en særlig, men uafklaret status, ...' (...men ordet, 2001:8),

¹⁰ Oqaatsitigut immikkoortitsisarnerit immikkoortitsisarnerit allanut akuerineqaaqjaasarpup, naak oqaatsit sumiuunermut, upperisamut, allanulluunniit atatinneqarsinnaasaraluartut (Milroy&Milroy, 1998:2).

tuuttarnerit immikkoortitsisarnerillu pinnagit aalaakkaanerusumik toqqammavilimmik oqaatsitigut maleruagassaliortoqaralarpat oqaatsitta nukittunerusumik inissisimalernissaat qulakkeerneqarnerusinnaavoq, tamannali aningaasanik malitseqartuaannartarpoq, tamannalu politikkikkut aalajangiiffigineqartarluni, naak politikkikkut suliallit immikkut ittumik oqaasilerinermik ilisimasaqartanngikaluartut ’’linguists...have no political power’ and politicians ’generally have no (socio)linguistic knowledge’’ (Jones&Singh, 2005:107). Taamaattumik alloriaqqinnissaq inuiaqatigiinni kalaallisut oqaasillinni kisimi inissisimavoq, Oqaasileriffimmi 2000-mi pilersinneqartup arlaatigut iliuuseqar-nissaa utaqqiinnarneqarsinnaanngilaq nukiit ilikkagassallu tassannga takkukkunnanngimmata, ki-siannili inuit ataasiakkaat iliuuseqarnerisigut inuiaqatigiinnilu oqallittoqarneratigut timitaliinikkut allannguisoqarsinnaalluni.

11. Atuakkat atornegartut najoqqutallu allattorsimaffiat:

Aitchison, Jean:

- 1992: Linguistics. Teach yourself. Hodder & Stoughton London Sydney Auckland

Atuagagdliutit:

- 1906: J. Möller: Kalâtdlinut iluakutausínausorissat, Marse 19, 145ff.
- 1915: Henrik Lund: Ernumassunut, Marsip 9, 145ff.

Avangnâmiok:

- 1914: Ferdinand Clasen: Mêrkat perorsarneknigssât, Mâje, (33).

Berthelsen, C., Jacobsen B., Petersen R., Kleivan, I., Rischel, J.:

- 1998: Oqaatsit. Atuakkiorfik, Ilinniuisorfik.

Bugge, Aage, Lynge, Kristoffer, Fuglsang-Damgaard, Ad., Nielsen, Frederik:

- 1998: Dansk-Grønlandsk ordbog, Atuakkiorfik, Nuuk.

Dixon, R.M.W.:

- 1993: Ergativity. Cambridge University press.

Fortescue, Michael:

- 1993: Eskimoword order variation and its contact-induced perturbation. University of Copenhagen.

Fortescue, Michael:

- 1995: The historical source and typological position of ergativity in Eskimo language. IN: INUIT STUDIES.

Fortescue, Michael:

- 1984: West Greenlandic. Beckenham, Kent, Croom Helm.

Fromkin, Victoria, Rodman, Robert, Hyams Nina:

- 2003: An introduction to language, seventh edition, Thomson Heinle.

Grove, Arnaq:

- 2007: ALMANAK, Grønlandsk sprog under påvirkning, Københavns Universitet.

Jensen, Per Anker:

- 1985: Principper for grammatisk analyse. Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck. København.

Jacobsen, Birgitte:

- 2004: Det sproglige klima IN: Grønlænder og global. Grønlandsk sprog, litteratur og medier i 25-året for Hjemmestyrets indførelse. Ilisimatusarfik, Nuuk.

Jacobsen, Birgitte, Langgård, Karen, Thisted, Kirsten:

- 2005: Sprog, sprogpolitik, litteratur og medier IN: Grønlandsforskning. Det grønlandske selskabs skrifter XXXVIII

Jones, Mari C. & Singh, Ishtla:

- 2005: Exploring language change. Routledge.

Kleinschmidt, Samuel:

- 1871: Den grønlandske ordbog, Kjøbenhavn, Louis Kleins Bogtrykkeri.

Kristiansen, Tore:

- 2005: Fald og fortrydelse – en nordmands beretning om danskhed i sproget. IN: Hvad er så dansked? Torben Fledelius Knap, Morten Nielsen og Jacob Pinstrup (red.) Højbjerg: Hovedland.

Langgård, Karen:

- 1992: Øvebog i grammatik. Ilisimatusarfik.

Langgård, Karen:

- 1993: Inderivation af verbalstammer, IN: Grønlandsk kultur- og Samfundsforskning, Ilisimatusarfik.

Langgård, Karen:

- 1997: Corefentialitet, oratio obliqua og inderivation – i grønlandsk, IN: Grønlandsk kultur- og Samfundsforskning, Ilisimatusarfik.

Langgård, Karen:

- 1998: An examination of Greenlandic awareness of ethnicity and National self-consciousness through texts produced by Greenlanders 1860s-1920s. IN: Études/Inuit/Studies 1998, 22(1).

Langgård, Karen:

- 2002: Udviklingen i inderivation i grønlandsk gennem 100år. Et pilotprojekt. IN: Grønlandsk kultur- og Samfundsforskning. Ilisimatusarfik/Forlaget Atuagkat.

Langgård, Karen:

- 2003: Magt og demokrati – og sprog IN: Demokrati og magt i Grønland. Aarhus universitetsforlag

Langgård, Karen:

- 2006: Grammatical structures in Greenlandic – written by young Greenlanders at the turn of the millennium, (*Paper presented at Inuit Studies, Paris Oct 25-28 2006*).

Langgård, Karen:

- 2007: Grønlandsk typologisk set – primært sammenlignet med europæiske sprog som dansk og engelsk. Ilisimatusarfik 2007.

Langgård, Karen & Per:

- 1988: Oqaasilerinermik Ilinniutit - Elementær grønlandsk grammatik, manuskriptudgave, Ilisimatusarfik.

Langgård, Per:

- 1992: Grønlandssproget - tosproget - grønlandssproget. Nogle tendenser i det dansk-grønlandske sprog møde blandt Nuuks skolebørn. Grønlandsk Kultur- og Samfundsforskning 92. Nuuk, Ilisimatusarfik/Atuakkiorfik, s. 104-128.

Langgård, Per:

- 1994: Fra "uagut" til "uanga" – Om attituder til faget grønlandsk. IN: Grønlands kultur og samfundsforskning 94. Ilisimatusarfik/Atuakkiorfik.

Langgård, Per:

- 2001: Saperasi isumaqaleritsi - Grønlandsk domænevinding. Rapport til Sprogpolitiske referencegruppe præsenteret i november 2001 www.oqaasileriffik.gl/gl/iaa_oqaasii.html

Milroy, James & Milroy, Lesley:

- 1985: [=1.udgaven; flere senere udgaver]: *Authority in Language. Investigating Language Prescription & Standardisation*. London: Routledge.

Oqaasileriffik:

- 2001: Oqaaserli...Oqaatsinut politikimik nassuiaasiornissamik suleqatigiit innersuussutaat.

Olsen, Kistaara Vahl:

- 2002: Qaqortoq mellem to sprog: en undersøgelse af tosprogethed i Qaqortoq: speciale. Ilisimatusarfik. Institut for Grønlandsk sprog, litteratur og medier.

Rieper, Olaf & Launsø, Laila:

- 1995: Forskning om og med mennesker. Forskningstyper og forskningsmetoder. Nyt Nordisk Forlag, København.

Bilag 1:

- 2007: Qaqortumi TNI-mi allaaserisat qulingiluat Karen Egede aqutigalugu pissarsiat
- 2007: Nuummi GU-mi allaaserisat qulit Eva Møller Thomassen aqutigalugu pissarsiat
- 2007: Aasianni GU-mi allaaserisat qulit Elisa Evaldsen aqutigalugu pissarsiat

Bilag 2:

- Inerisaavimmut apequteqarninnut nittartakkakut akissut pissarsiara

www.oqaasileriffik.gl

www.inerisaavik.gl